

Гласник Удружења јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије

Тужилачка реч

број 10-11

Фото: Емил Чонкић

Слободан Хомен, државни секретар Министарства правде

**Држава је тужилаштво
стално гурала у запећак**

Поштоване колеге,

Од последњег броја „Тужилачке речи” до уласка овог двоброја у штампу десило се много тога доброг и подстицајног али и одређене не тако добре, а још мање подстицајне ствари које „заслужују” своје место. Ако занемаримо лоше, добром ћемо нанети штету.

Добро је то што је Министарство правде прихватило у највећем делу сугестије Удружења јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије претходно усаглашене са предлозима Републичког јавног тужилаштва, на основу чега су проистекле радне

верзије Закона о јавном тужилаштву и Закона о Државном већу тужилаца, тако да, сада већ усвојени закони, у највећој мери садрже решења која је понудило Удружење. Примери који следе то најбоље илуструју.

Државно веће тужилаца учествује и у избору јавних тужилаца будући да Влади РС предлаже једног или више кандидата за избор на функцију јавног тужиоца; нижи тужилац, односно заменик тужиоца, може да изјави приговор на обавезно упутство јавног тужиоца не само у случају незаконитог упутства већ и када је упутство неосновано (нека врста приговора савести), као и многа друга решења која су допринела да се упркос знатним уставним ограничењима овим законима у „ доброј мери поправи” Устав из 2006. године.

Није добро то што су у законима „нашла место” нека решења на која смо већ указивали и на која и сада имамо суштинске примедбе. На првом месту мислимо на начин и предлагање првог састава Државног већа тужилаца. Наиме, није постојао никакав ваљан разлог да изборне чланове првог састава предлаже садашњи Високи савет правосуђа, тело које „изумире” и нестаје из правосудног система РС, супротно нашем мишљењу да предлоге о избору дају тужиоци и заменици тужилаца. Очигледно да су кандидати предложени по нејасним критеријумима и без консултација са Удружењем, струковном организацијом која најбоље познаје своје колеге. Да не буде дилеме, проблем није у именима, (међу предложеним су неке колеге неоспорног ауторитета у тужилачкој струци), већ у принципу. Цео поступак је некако протекао под велом тајне, прикривено и непотребно брзо. Сматрамо да све ово није било потребно. Но, шта да се ради. *Ad augusta per angusta.* Ми знамо шта нам је чинити: настављамо и даље да се боримо за самостално и јако тужилаштво у Србији.

Главни уредник „Тужилачке речи”

Вељко Ракић

Сигуран сам да ће усвојен сет закона, који су у складу са тековинама европског правосуђа, у највећој мери искључити утицај извршне и законодавне власти на тужилаштво и суд

Недавно усвојен сет закона о правосуђу су гарант да ће Србија имати независно судство и самостално тужилаштво. Али, доношење закона је само први корак. За реформу правосуђа много је значајнија њихова имплементација, а први корак на том путу су недавно сачињене листе кандидата за Државно веће тужилаштва (ДВТ) и Високи савет судства (ВСС), чији избор Скупштина ускоро треба да потврди-каже у интервјуу за „Тужилачки реч” Слободан Хомен, државни секретар Министарства правде.

Део правосуђа се противио неким законским решењима који се тичу положаја и статуса, а посебно начина избора. У томе је предњачило Друштво судија које је најавило да ће потражити заштиту од Уставног суда. Страхујете ли од могућности да ће тек донети закони морати да се мењају?

-Поздрављам јавне дуеле представника извршне и судске власти који у прошлости нису били пракса. Бивши министри су имали селективан приступ и закони су предлагани без консултација с правосуђем. Желим да истакнем да се на новим законима радило низ година у сарадњи са Удружењем тужилаца, Друштвом судија, Врховним судом Србије, уз десетине јавних расправа И, ослањајући се на позитивна искуства Савета

Европе (СЕ) и упоредна решења у правосуђима Европске уније (ЕУ). Најзначајније је да Министарство правде преузима пуну одговорност за предлагање ових закона. Апсолутно смо сигурни да су они у складу са свим конвенцијама СЕ И ЕУ, као и да ће у извештајима ових организација бити позитивно оцењени.

Такође, поздрављам идеју да се тражи оцена уставности закона. Јер, када се иде у овакву реформу правосуђа, не сме да постоји ни траг сумње да нешто није у складу са Уставом. Наравно, ако Уставни суд оцени да закон није у складу са Уставом, ми ћемо сносити политичку одговорност.

И стручна јавност изван правосуђа резервисано је према неким решењима, сматрајући да она остављају простор за утицај политике на судство и тужилаштво?

- Сигуран сам да ће ови закони који су потпуно у складу са тековинама европског правосуђа, у највећој могућој мери искључити утицај извршне и законодавне власти на судску власт.

Тачно је да се политика и у овој деценији мешала у послове и надлежности правосуђа на начин који је често био непримерен. Наша идеја је била да кроз ове законе морамо сами себе да ограничимо. Веома важан сегмент тог ограничења је потпу-

но преношење финансијске надлежности са Министарства правде на ВСС и ДВТ (што, заиста, нисмо морали да урадимо). То значи да ће од 1. јануара 2011. године, тужиоци и судије само одлучивати о својим платама, расподели средстава и материјалним трошковима судова и тужилаштва. У овом тренутку такво решење у Европи имају само четири државе. Зато сматрам да је ово добар камен темељац који ће гарантовати будућу самосталност тужилаштва.

Којим су се критеријумима руководили чланови Високог савета правосуђа приликом састављања листе кандидата са ДВТ И ВСС?

- Приликом предлагања, водило се рачуна о територијалној заступљености и мерилима рада. Сви кандидати са листи Високог савета правосуђа, нашли су се као кандидати својих матичних организација. Високи савет правосуђа није наметао ниједно решење.

Веома ми је драго што је за свако место у ужи састав ових институција предложен по један кандидат иако је Устав дао могућност да буде предложено више. И то би требало да буде пракса јер избор за ДТВ И ВСС не сме да буде место и поприште политичке борбе. Предлагањем једног кандидата политичке странке немају могућност да за

секретар Министарства правде

ДУГО ГУРАНО У ЗАПЕЋАК

Слободан Хомен: Поздрављам јавне дуеле
представника извршне и судске власти

Фото: Емил Чонкић

неког лобирају. Уз то, биће незахвално да избацују предложене кандидате са листе и враћају списак Високом савету правосуђа јер би то био доказ да се директно мешају у надлежност и ингеренције друге гране власти.

Да ли знате за примедбе да на тој листи нема оних који су у својој организацији добили више гласова од сваког кандидата за кога се определио Високи савет правосуђа?

- Сви кандидати који су дошли на Високи савет правосуђа добили су највећи број гласова у својој организацији. Али, сваки суд и тужилаштво не може да има своје представнике у ДТВ И ВСС.

Шта ће бити прва обавеза ДТВ и ВСС?

- Чим буду конституисане, ове две институције ће морати да донесу 11 подзаконских аката - од новог судског пословника и тужилачког правилника до мерила и критеријума за избор и разрешење. Наша земља се определила за транспарентност овог поступка. Да будем јаснији, предлог мерила и критеријума за избор тужилаца и судија биће упућени Венецијанској комисији. Срећна је околност да је у оквиру ЕНО пројекта ЕУ за помоћ реформи правосуђа у Србији формирана радна група која се бави израдом поменутих мерила и критеријума. Надамо се да ће радна група ускоро завршити

овај посао јер је изузетно важно да се тај документ нађе на мартовском заседању Венецијанске комисије. Уверен сам да ће ДТВ и ВСС, приликом усвајања мерила и критеријума, уважити мишљење Венецијанске комисије. То ће бити први подзаконски акт, а онда ће уследити други који се, између осталог, тичу дисциплинске одговорности и Правосудне академије.

Због нове судске мреже ви сте најавили смањење броја судија. Да ли ће бити и вишка тужилаца?

- Одлуку о тачном броју судова и тужилаштава донеће ВСС и ДТВ. Наше анализе урађене на основу прилива предмета и

броја становника, показале су да је нужно смањење броја судија. Тужилаштва су у незахвалној ситуацији будући да прате судбину судова, па је неспорно да ће доћи и до смањења броја тужилаца. Али то ће бити занемарљиво у односу на судије.

Желим да истакнем још једну важну чињеницу. Наша држава се определила за концепт тужилачке истраге. Ступањем на снагу новог ЗКП-а суочићемо се са потребом да се повећа капацитет тужилаштва, а самим тиме и броја тужилаца.

Нова судска, односно тужилачка мрежа, интересује не само стручну, већ и ширу јавност. Како ће, на пример, изгледати руковођење и функционисање општинске, односно основне тужилачке организације на ужем подручју Београда, која је сада смештена у зградама на територији пет општина?

- Сматрам да је тужилачка организација годинама гурана у запећак и да је држава судовим више давала на значају. Тенденција у Европи је да је тужилаштво једна страна у поступку и да не би смело да буде у истој згради са судом као што је то случај у Србији. Концепција са два основна суда у Београду не може да се оствари ако тужилаштва не буду измештена из зграда које сада деле са судовима. У

овом тренутку водимо преговоре са Министарством одбране за зграду у Катанићевој улици. То је репрезентативна зграда од 25.000 квадрата. У једном делу би била смештена сва београдска тужилаштва, укључујући Специјално тужилаштво и Тужилаштво за ратне злочине, а у другом Државно веће тужилаштва. Ова зграда испуњава услове и за тужилачку истрагу. Постоји добра воља Министарства одбране, па верујем да смо близу решења.

Од 2000. године до сада судије и тужиоци су примењивали одредбе из чак три законика о кривичном поступку. Тренутно је на снази Законик о кривичном поступку из 2001. , али и део одредби ЗКП-а од 2006. чије је ступање на снагу поново одложено. Зар није неозбиљно да се тако односимо када је у питању најважнији закон после Устава?

- А шта мислите како је тешко да објаснимо овај проблем када овде дође, на пример, делегација Савета Европе. Колико год се трудили да поједноставимо и пружимо разумљиве разлоге, тешко успевамо. Није ствар у томе да тужиоци или Влада нису хтели да примене ЗКП из 2006. који предвиђа тужилачку истрагу. То је добро замишљен и конципиран закон, али је неприменљив. Зато смо се одлучили за једнос-

тавније решење. Припремили смо комплетну измену и допуну Законика о кривичном поступку која с једне стране представља усаглашавање са Уставом, а с друге побољшање решења ЗКП-а из 2001. Нацрт поменутих измена и допуна требало би у марту да уђе у процедуру и после тога имаћемо само један ЗКП.

Држава је показала неозбиљност и када је у питању припрема за тужилачку истрагу. Едукација се практично сводила на препричавање одредби ЗКП-а које су могле да се прочитају и у штампи. Ко може да верује да ће таквом обуком кадрови бити оспособљени за нов, деликатан и сложен посао?

- Радили смо анализу која је показала да нам је за увођење тужилачке истраге и опремање тужилаштва у овом тренутку потребно 10 милиона евра. О тим сегментима законодавац није мислио када је предлагао, односно доносио ЗКП 2006. године зато смо одлучили да ствар поставимо другачије. У буџету за 2010, обезбедићемо неопходна средства и кренућемо са едукацијом и обуком. Није реално да Србија пређе на тужилачку истрагу пре 1. јануара 2011. године.

Јавно сте рекли да ће смањење правосудне мреже донети веће плате тужиоцима и судијама. Држите ли се још тог обећања?

- Да. Од 1. јануара 2010. године, када нова мрежа буде успостављена, може се очекивати повећање од 20 до 30 посто и анализе показују да то неће бити велики удар на буџет.

А, ове године?

- Примања ће бити већа за око осам одсто. Али, то не могу да назовем повећањем плата јер је то усклађивање.

В. Ракић- М. Илић

Вељко Ракић и Слободан Хомен

Како Србија штити жртве кривичних дела

КРИВИЧНИ ПОСТУПАК СТАВЉА ОШТЕЋЕНЕ У ДРУГИ ПЛАН

Људи који се у кривичним поступцима означавају као оштећени заправо су **жртве** кривичног дела. Уједно, они имају и улогу **сведока**, јер њихови искази добијају форму сведочанства о кривичном догађају. У случају убиства, статус оштећених имају најближи сродници жртве.

Према Законнику о кривичном поступку, **оштећени** је лице чије је неко лично или имовинско право повређено или угрожено кривичним делом.

Оштећени у кривичном поступку може имати и улогу **приватног тужиоца**, када се кривично дело гони по приватној тужби, а може бити и **оштећени као тужилац** у случајевима када је јавни тужилац одустао од оптужбе. Тада оштећени има својство странке у кривичном поступку.

Устав Републике Србије гарантује жртвама кривичног дела право на правично суђење и право на накнаду штете. **Европска конвенција** за заштиту људских права и основних слобода прописује право на правично суђење и штити приватан живот странака. Српски **Законик о кривичном поступку** регулише процесна права и обавезе оштећеног.

Оштећени у току истраге и на главном претресу **има право** да предлаже доказе, поставља питања оптуженима, сведоцима и вештацима и даје друге изјаве и предлоге, као и да разматра списе и разгледа предмете који служе као доказ и да уместо јавног тужиоца, предузме или настави гоњење окривљеног.

Уколико постоји **имовинско правни захтев** оштећеног, он ће бити расправљен у кривичном поступку и може се односити на

Неопходно оснивање служби за подршку жртвама и едукација полиције и правосуђа

накнаду штете, повраћај ствари или поништај одређеног правног посла уколико се тиме не би одговлачио овај поступак.

Закоником о кривичн поступку је прописано да ће јавни тужилац, истражни судија и председник већа упознати оштећеног са његовим правима да поднесе тужбу суду, односно истакне имовинскоправни захтев, који може у целини да оствари у **парничном поступку** када се у кривичном поступку донесе пресуда којом се окривљени ослобађа од оптужбе или се оптужба одбије

суђење.

ЗКП прописује и право оштећених и сведока да буду **заштићени од увреда, претњи** и сваког другог напада, о чему суд води рачуна и дужан је да нападача опомене или новчано казни. У случају озбиљне претње или насиља, суд је дужан да о томе обавести јавног тужиоца ради предузимања кривичног гоњења. На предлог суда, јавни тужилац може да упути захтев полицији да предузме посебне мере заштите оштећеног и сведока. Те мере, међутим, ни у једном акту нису посебно разрађене, па

Бранислава Вучковић

или донесе решење којим се обуставља кривични поступак, као и у случају када подаци у кривичном поступку не пружају основ за потпуно или делимично пре-

када имамо у виду неадекватна законска решења о испитивању сведока и чињеницу да се у пракси не примењују наведене одредбе о мерама заштите, можемо рећи да

је заштита жртава, оштећених и сведока у Србији **веома слаба**.

Истина је да кривични поступак представља пут за остварење права оштећеног, али код тешких кривичних дела и посебно рањивих сведока, као што су деца, жртве насиља у породици и сексуалног насиља, жртве ратних злочина и организованог криминала, током поступка може доћи до **поновне трауматизације**, односно до такозване секундарне виктимизације, јер жртве на суду поново пролазе кроз оно што су преживеле. Зато суд има обавезу да води рачуна да својим приступом, обраћањем и питањима у што мањој мери повређује права оштећених у смислу поновног призивања стресних догађаја. То је за суд тежак задатак, јер истовремено мора поштовати начело истине.

Иако јавност може бити упоз-

ната са свим доказима, исказима сведока и одбране окривљеног на главном претресу, суд може одлучити да **јавност** буде потпуно или делимично **искључена** са главног претреса у циљу заштите интереса жртава, односно оштећених и сведока, односно ако је то потребно ради чувања тајне, јавног реда, заштите морала, заштите интереса малолетника или породичног живота окривљеног или оштећеног. Посебне одредбе регулишу начин испитивања малолетника, а закон предвиђа и могућност саслушања у стану сведока због старости, болести или тешких телесних мана.

Новина ЗКП-а од 2002. године је увођење **начела опортунитета** у случају кривичног гоњења пунолетних учиниоца кривичних дела. Наиме, предвиђено је да јавни тужилац, уз сагласност суда, за кривична дела за која је пред-

виђена новчана казна или казна затвора до три године, уз сагласност осумњиченог и оштећеног, може одложити кривично гоњење и одбацити кривичну пријаву уколико осумњичени испуни неку од договорених обавеза, као што су отклањање штетне последице, накнада штете, друштвено - користан или хуманитарни рад, као и плаћање одређеног новчаног износа у хуманитарне сврхе. Такође, закон предвиђа да ће се кривична пријава одбацити уколико је учинилац кривичног дела услед стварног кајања спречио наступање штете или је штету у потпуности надокнадио, а јавни тужилац због околности случаја процени да изрицање санкције не би било оправдано.

Кривични законик РС од 2005. године предвиђа да суд ослободи од казне учиниоца кривичног дела, уколико испуни обавезе

НЕКА РЕШЕЊА У УПОРЕДНОМ КРИВИЧНОМ

У упоредном кривичном законодавству однос према жртвама и сведоцима је регулисан одређеним решењима у оквиру грађанских и кривичних закона, преткривичног и кривичног поступка, а за све њих је заједничко да раздвајају категорију жртава и да се праве разлике између деце када су жртве или сведоци, као и између жртава сексуалног насиља и да су тужилаштва укључена у рад специјалистичких установа или су чак те установе у окриљу тужилаштва. Иза органа који се баве заштитом жртава у Канади и САД-у стоје државна тужилаштва.

У **Аустрији**, осумњиченом може бити наређено да напусти своју кућу у периоду до 20 дана уколико постоји опасност да ће угрозити своје укућане. Ова наредба се може спровести и на основу полицијског притвора. Жртве насиља у породици могу бити заштићене и на основу наредби издатих од стране суда у грађанском поступку. Осумњиченом може бити забрањено да се приближава свом месту пребивалишта, док коначна судска одлука не буде донета, на пример у бракоразводној парници. Наредба се може спровести уз претњу новчаном казном или полицијским притвором.

Аустријски закон предвиђа да се искази деце и жртава сексуалног насиља снимају и представљају доказ у пред-

стојећем судском поступку, чиме се смањује секундарна виктимизација. Свака жртва има право да сведочи у одсуству оптуженог. Такође, лични подаци жртве, као што је адреса, могу се чувати као тајна у односу на оптуженог и његовог браниоца. Жртве примају бесплатну психолошку и правну помоћ и подршку током судског поступка, што подразумева и ангажовање правног саветника.

Америчка држава **Колорадо** има одељење и јединицу за помоћ жртвама у оквиру канцеларије државног тужилаштва. Уставни амандман за права оштећеног, је усвојен 1992. у држави Колорадо, обавезује Канцеларију државног тужилоца да обезбеди одређене информације и права жртвама кривичних дела. Жртве имају право да се према њима поступа са поштовањем, да буду обавештене, присутне и саслушане у току кривичног поступка. Постоје и службе за помоћ жртвама, чији стручњаци први контактирају оштећене када се кривични поступак покрене, пружају информације, дају подршку и одређене правне савете, а такође одржавају и контакт са њима у току целог кривичног поступка. Стручњаци блиско сарађују са породицом жртава и са родитељима злостављане деце, а директно сарађују и са тужиоцима приликом припремања

предмета за суђење. У тужилаштву постоји специјално одељење у којима су деца жртве насиља или злостављања. Стручњаци раде само са децом и њиховим родитељима.

Центар за жртве и сведоке налази се у самом Окружном суду у Џеферсону и он је средиште активности за тужиоце и за све жртве и сведоке који се појављују пред судом. Сви сведоци се јављају у овај Центар, где чекају почетак судјења. Занимљиво је да, по Уставу државе Колорадо, жртве имају право да дају свој исказ судији при изрицању казне, односно да кажу своје мишљење о казни која би била одговарајућа за окривљеног.

Постоји и програм надокнаде који омогућава жртвама и оштећенима одређена новчана средства на име трошкова терапије, накнаду изгубљених прихода, погребне трошкове... То је новац од новчаних казни окривљеног и њиме располаже трочлани одбор градске општине, а програм води Канцеларија окружног тужиоца.

У држави **Мисури** постоје мултидисциплинарни тимови, који помажу жртвама и сведоцима од откривања злочина све до доношења пресуде. Основан је и **Дечији адвокатски центар**, који омогућава заштиту деце жртава сексуалних или физичких напада или занемаривања

прецизиране споразумом који се постигне између жртве и учиниоца код кривичних дела, за које је прописана казна затвора до пет година или новчана казна уколико је учинилац отклонио штету пре него што је сазнао да је окривљен.

КЗ такође предвиђа отклањање или ублажавање штете причињене кривичним делом, а посебно измирење са оштећеним, као једном од обавеза које могу бити обухваћене заштитним надзором у случају изрицања условне осуде са заштитним надзором. Ово је регулисано Законом о извршењу кривичних санкција РС, али се не прецизира како ће се осуђени извинити жртви, односно отклонити штету.

Ове новине у великој мери **побољшавају положај жртве**, односно оштећеног у кривичном поступку, Мењајући тради-

ционални кривични поступак, који карактерише формализам, ригидност и конформистичко понашање и којим се првенствено штите интереси државе и друштва, док се жртва занемарује и маргинализује; не оставља се простор за непосредну комуникацију између жртве и учиниоца, као ни довољно простора да жртва изнесе своја осећања, мишљење и потребе. Неопходно је активније укључење жртве у постојећи кривично - правни систем, али и хуманије поступање са учиниоцем у смислу увођења нових, алтернативних облика реаговања на криминалитет, као и давања прилике жртви и друштвеној заједници да учествују у рехабилитацији учиниоца, што такође доводи до остваривања, поред генералне, и специјалне превенције на један шири и трајнији начин.

У јавности је створено уверење да је кривични поступак једино право решење за проблеме са којима се сусрећу жртве кривичних дела. Међутим, управо кажњавање извршиоца, као и одсуство адекватне заштите жртава, доводи до повећања броја жртава опредељења за **непријављивање** кривичног дела и извршиоца. Жене и деца, који су жртве сексуалног насиља и насиља у породици, остају у потпуности ван система заштите. Поред тога, постоји и негативан ефекат краткотрајних затворских казни, у смислу да не доприносе превазилажењу конфликта између жртве и извршиоца, који постаје све већи када осуђени издржи казну. Када се томе придода и лоше спровођење мера безбедности, као што је забрана приближавања жртви, непостојање обавезе институција да жртву обавесте о термину изласка извршиоца из затвора, као и надгледања у периоду условне осуде, јасно је да је успостављен систем који од извршиоца и жртве очекује да се сами изборе са својим проблемима.

Јавно тужилаштво покушава да превазиђе игнорисање жртве, односно оштећеног, али у недостатку одговарајућих установа тај процес је тежи. Центри за социјални рад, разне невладине организације и полиција нису довољно обучени, синхронизовани, а ни систематизовани, тако да тужилаштва различито поступају у сличним случајевима.

Можда би идеја за разрешење овог проблема могла бити у томе да се прво решава конфликт између жртве и учиниоца, чак истовремено са кривичним процесом, са посебним акцентом на опоравак саме жртве, а затим и враћање учиниоца кривичног дела у друштвену заједницу након издржане казне.

Бранислава Вучковић,
општински јавни тужилац у
Панчеву

ОМ ЗАКОНОДАВСТВУ

вања. Полицијски детективи, социјални радници, адвокати и дечији доктори током интервјуа постављају питања искључиво одређеном испитивачу који у посебним просторијама разговара са дететом. Резултати оваквих испитивања су доступни сваком органу, као и истражитељу и у овакав рад укључује се и тужилаштво.

У **Кини** оштећени има право да изложи своје мишљење тужилаштву у случају измене оптужбе, као и да уложи жалбу у случају ослобађања окривљеног од оптужбе, а може и да захтева поновно суђење. Тужилаштва у Кини имају важну улогу у заштити жртава и дужна су да их обавесте о њиховим правима. Оштећени може постављати питања оптуженом, предлагати доказе и учествовати у судској расправи уколико то дозволи судија. Тужилаштво је оформило посебно одељење за пријем притужби и захтева оштећених.

Држава **Нови Јужни Велс** у Аустралији посебно се третирају две врсте оштећених - то су деца као сведоци у било којој фази кривичног поступка и оштећени у поступцима за сексуалне злочине. Постоје посебне одредбе које регулишу снимање дечијег исказа, чување снимка и приступ снимцима. Испитивања обављају специјални тимови са обученим лицима за разговор са децом и са

жртвама сексуалног насиља. Улога тужилаштва је надзор и учествовање како у претходном поступку, тако и на самом суђењу.

Поред добрих страна које носе овако уређени системи, постоје и извесни недостаци посматрани са аспекта жртве, јер она може пре кривичног поступка током или након кривичног поступка и поступка посредовања, такође бити изложена секундарној виктимизацији. Жртва може да осећа притисак приликом укључења у процес посредовања, одговорност уколико то одбије, кривицу, па чак и страх од могућих последица.

Када је о **Србији** реч, поред измена закона и њихове ефикасне примене у пракси, као и стварање организација које се баве заштитом жртава и едукацијом тужилаштва као странке у кривичном поступку, потребно је обезбедити и читав низ других услова којима би се жртвама и оштећенима, као и сведоцима гарантовала безбедност и заштита од секундарне виктимизације. То подразумева одговарајући простор у судовима, оснивање служби за подршку жртвама и сведоцима, као и одговарајућу едукацију полиције, судија и адвоката.

Како функционишу правосудни ЕВРОПСКИ СУД ПРАВДЕ И

Одлука Европског суда правде не представља само мишљење, већ има форму пресуде. Држава чланица може да се осуди на плаћење паушалног износа или принудну наплату

Европски суд правде и Првостепени суд представљају правосудне органе Европске уније. Европски суд правде има у свом саставу 27 судија и осам општих правобранилаца (*Advocates General*), које заједничким споразумом именују владе држава чланица на шест година. Чланови суда су лица чија је независност изван сваке сумње и који испуњавају услове за избор у највише правосудне функције по националним прописима, или су истакнути правници признате стручности. Састав суда се делимично мења сваке три године, али постоји могућност поновног именовања. Председника Европског суда правде бирају судије између себе на три године. Дужност правобранилаца по Уговору из Нице је да потпуно независно и непристрасно, јавно представе образложене завршне предлоге о предметима који, у складу са Статутом Суда правде, захтевају њихово учешће. Реч је о врсти правне експертизе, у којој правобранилац непристрасно и независно процењује сва стручна и правна питања и Европском суду правде даје конкретан, али необавезујући предлог одлуке.

Надлежност

Надлежност Европског суда правде је јасно дефинисана и може бити у форми доношења одлуке о претходном питању и различитим категоријама поступака. Он сарађује са судовима свих држава чланица. Како

би се обезбедила ефикасна и једнообразна примена и тумачење комунитарног права, национални судови могу, а у одређеним случајевима и морају да се обраде Европском суду правде ради тумачења комунитарног права.

Одлука Европског суда правде не представља само мишљење, већ има форму пресуде. Национални суд коме је одлука упућена у обавези је према датом тумачењу. Такође, ова одлука је обавезајућа и за друге националне судове који могу имати исти проблем, односно случај.

Оваквим поступком сваки грађанин Европске уније може на посредан начин захтевати тумачење одредби комунитарног права које се на њега односе. Иако захтев може упутити само национални суд, све странке у поступку, државе чланице и европске институције, могу захтевати од националног суда да се обрати Европском суду правде за тумачење.

Тужбе

Европски суд правде испитује постојање кршења права Заједнице због понашања држава чланица. Тужбу може поднети Комисија ЕУ или држава чланица. У пракси највећи део тих поступака представља неспровођење, закаснело или нерегуларно спровођење упутстава (*Directive*) у национално право. Држава чланица може да се осуди на плаћење паушалног износа или принудну наплату. Овим поступком ЕСП утиче на импле-

ментацију комунитарног права у националне правне системе на једнообразан начин.

Тужбом за поништај подносилац захтева да се огласи ништавом нека мера (упутство, правилник или одлука) коју је донела институција ЕУ. На овај начин се омогућава непосредно судско преиспитивање правних аката органа Заједнице према мерилима надређеног права.

Тужбом за неиспуњење преузетих дужности се омогућава преиспитивање у случају да институције Заједнице не испуне преузете дужности. Тужба се може поднети само када се институцији упутити захтев да делује. Надлежност у овим случајевима је подељена између Европског суда правде и Првостепеног суда.

Европски суд правде одлучује само по жалби на правна питања из одлука Првостепеног суда. Уколико је жалба основана и прихватљива, Европски суд правде ставља ван снаге одлуку Првостепеног суда. У случајевима у којима је то могуће Европски суд правде ће сам одлучити о предмету, док у осталим случајевима Суд мора да врати предмет Првостепеном суду који је везан одлуком Европског суда правде донетом у поступку по жалби.

Првостепени суд

У изузетним случајевима одлуке Првостепеног суда, донете у жалбеном поступку на одлуке Трибинала за државне службенике ЕУ, могу бити предмет ревизије Европског суда правде.

органи на старом континенту?

НАЦИОНАЛНИ СУДОВИ

Фото: Емил Чонкић

Марина Матић

Одлуком Савета, од 24. октобра 1988. године, основан је **Првостепени суд**. Разлог за његово оснивање је преоптерећење Европског суда правде и све већи број тужби. Првостепени суд чини 27 независних судија, из сваке државе чланице по један. Првостепени суд може одлучивати само о правним питањима, али не и о чињеничним. Проширење надлежности Првостепеног суда, започело је 1993. године и то се наставља Уговором из Нице, који предвиђа и јачање правног положаја и преношење додатних надлежности. Првостепени суд је једноставна инстанца за све непосредне тужбе физичких и правних лица. Против његових одлука могуће је у року од два месеца поднети правни лек Европском

суду правде који је ограничен на правна питања.

Надлежност Првостепеног суда:

- директне тужбе физичких или правних лица против институција Заједнице;
- тужбе држава чланица против Комисије ЕУ;
- тужбе држава чланица против Савета, али само у области државне помоћи, дампинга;
- тужбе за накнаду штете проузроковане деловањем институција Заједнице или деловањем њених запослених;
- тужбе по основу уговора којима се изричито предвиђа надлежност Првостепеног суда;
- тужбе које се односе на комунитарни жиг;
- жалбе ограничене на правна питања против одлука

Трибунала за државне службенике ЕУ.

Обавезујуће одлуке

Одлуке Европског суда правде имају велики утицај на развој комунитарног права. Надлежност Европског суда правде и Првостепеног суда је обавезујућа за спорове из домена комунитарног права, а одлуке које доносе су обавезујуће и коначне. Европски суд правде одлучује у споровима између држава чланица, између ЕУ и држава чланица, између институција, између појединца и ЕУ; даје мишљење о међународним споразумима и доноси одлуке о претходном питању, што је од изузетне важности за једнообразно тумачење комунитарног права.

Европском суду правде је дато овлашћење да у последњој инстанци контролише примену права Заједнице, да тумачи и развија право Заједнице које постаје обавезно за све државе чланице. Европски суд правде у тумачењу полази од дословног текста, систематике, као и смисла и сврхе прописа. Развој права Заједнице који још није окончан, намеће потребу да се празнине у регулативи допуне радом Европског суда правде. Приликом попуњавања правних празнина Европски суд правде полази од заједничких вредности садржаних у општим правним и уставним

развија општа правна начела Заједнице.

Европски суд правде је веома важан фактор и покретачка сила у процесу европских интеграција. Општа правила својствена комунитарном правном поретку створио је и развио Европски суд правде у поступку тумачења и примене комунитарног права, независно од националних поредака. Ту спадају начело супсидијарности (члан 5), начело солидарности (члан 10), недискриминације по основу држављанства (члан 12), начела слободе промета робе, кретања лица, пружања услуга и кретања капитала. Осим ових,

не примене, директног дејства и надређености комунитарног права, начело корисног ефекта норми.

Пракса суда

Када је у питању принцип заштите људских права и поштовање општих правила међународног права, Европски суд правде је у својој пракси заузео став да све мере које усвајају органи Заједнице и државе чланице морају бити у складу са стандардима људских права. Европски суд правде је своју праксу засновао на схватању да "основна људска права гарантована Европском конвенцијом о људским правима, као резултату уставних традиција које су заједничке државама чланицама, представљају опште принципе комунитарног права". Унија је ово схватање прихватила обавезавши се Уговором да "поштује основна права гарантована Европском конвенцијом о очувању људских права и основних слобода из 1950. године, која проистичу из уставних традиција заједничких државама чланицама, као општа правна начела Заједнице". На овај начин Европски суд правде је својом делатношћу попунио правну празнину у комунитарном законодавству, створио општа правна начела и указао на неопходност регулација ове области.

Примат

Оснивачким уговорима није решен међусобни однос између унутрашњих прописа и комунитарног права. Принцип надређености права ЕУ националним правима држава чланица и начело непосредног дејства не произилази из основних уговора, већ из одлука Европског суда правде.

Пресуда од 15. јула 1964. године, у случају *Costa v ENEL* (случај 6/64) дефинише комунитарно право као независни правни

начелима држава чланица, и поштујући циљеве Заједнице,

Европски суд правде је развио и специфична начела: директ-

систем, који има примат над националним правним одредбама. Суд је заузео став да је "примат комунитарног права потврђен одредбама члана 189. Уговора о оснивању формулацијом да су правила обавезујућа и директно применљива у свим државама чланицама. Оваква одредба која није ничим условљена, остала би без значења ако би држава могла једнострано поништити њено дејство путем легислативних мера, којима би се признала супериорност над комунитарним правом". Суд је стао на становиште да је надлежан да одлучује о свим питањима која се односе на примену права Заједнице, без обзира да ли се ради о споровима који се пред њим решавају или о њима одлучују национални судови.

Одредбе као извор права

У случају *Simmenthal* (случај 106/77), Европски суд правде је дефинисао директну примену као потпуну и једнообразну примену прописа комунитарног права у свим државама чланицама од момента ступања на снагу, па све док су на снази. Такве одредбе представљају директан извор права и обавезне су за све адресате, субјекте комунитарног права, без обзира да ли су у питању државе чланице или појединци. На овај начин Европски суд правде даје одговор на питање да ли Оснивачке уговоре као и секундарне изворе комунитарног права, признате у државама чланицама, аутоматски примењују национални судови, односно да ли се на њих

могу позивати појединци и други субјекти.

У уговору о оснивању није одређено које његове одредбе имају директно дејство. Европски суд правде је први пут био позван да се изјасни о директној примени у случају *Van Gend en Loos* из 1963. године (случај 26/62). У питању је било тумачење одредбе 12. Уговора о оснивању у контексту слободе промета робе. Држава чланица је самоиницијативно подигла висину царине. Поставило се питање да ли је примарно право Заједнице и да ли се може непосредно примењивати у државама чланицама. Европски суд правде је заузео становиште да право Европске заједнице има директно дејство, зато што је циљ и сврха Оснивачких уговора, стварање заједничког тржишта. У осталим случајевима Европски суд правде је заузимао став и у погледу директног дејства у осталим члановима којима су регулисане основне слободе, на којима се темељи Заједница. Уговором о оснивању није одређено које његове одредбе могу директно стварати права и обавезе појединцима, већ се Суд у низу случајева конкретно изјашњавао о појединим одредбама. У почетку је Суд правде под директним дејством уговорних одредби признавао тзв. вертикално дејство, односно права појединаца према држави. Почев од случаја *Belgische radio en televisie v SABAM*, Суд је признао да су одредбе Уговора о оснивању способне да измене и права појединаца између себе, тзв. хоризонтално дејство.

Једна од великих заслуга Суда је и принцип да се Оснивачки уговори не смеју тумачити ригидно, већ у светлу интеграције и циљева самих уговора. Овај принцип омогућава Заједници да доноси прописе и у области за које не постоје специфичне одредбе у Уговору о оснивању.

Правно несагласје

Не слажу се сви правни теоретичари са становиштем да Европски суд правде учествује на активан начин на стварање комунитарног права. Један број међу њима сматра да је улога Европског суда правде техничка и да он просто примењује одредбе уговора и правила формулисана од стране држава чланица. *Stone i Caporaso* су радили истраживање случајева из области слободе промета роба и социјалне политике и утврдили, да Суд у овим областима не следи становишта јуриспруденције најмоћнијих држава. Неке од најмоћнијих држава су у већини случајева имале тежње у супротности са одлукама Суда. *Stephan Leibfrei* сматра да је Суд преузео активну улогу у изградњи основе за ефикасно конституисање европске политике.

За процес европских интеграција који је веома динамичан, неопходне су промене које би лакше спровео Суд, него Парламент или Савет, посебно у случајевима када њихово остваривање много више зависи од политичког консензуса.

Мр Марина Матић

Оснивање суда

Европски суд правде основан је 1952. године као Суд правде Европске заједнице за угаљ и челик, а 1958. године, ступањем на снагу Уговора о оснивању Европске економске заједнице и Европске заједнице за атомску енергију, постао је заједнички суд те три заједнице. Правну основу за ове органе представљају Уговори о оснивању Европске заједнице за угаљ и челик, Европске економске заједнице и Европске заједнице за атомску енергију, Уговор о ЕУ, Статут, Правилник о поступку Европског суда правде, као и Оснивачки акт и Правилник о поступку Првостепеног суда. Уговорну основу чине члан 46. Уговора о Европској унији, чл. 220. – 245. Уговора о Европској заједници и Протокол о Статуту суда правде.

СУДСКА, ТУЖИЛАЧКА, ИЛИ СТРАНАЧКА ИСТРАГА?

Питање истраге се с правом или не, наметнуло као централно питање реформе нашег кривичног поступка и углавном се своди на дилему судска или тужилачка истрага, односно „судска истрага против тужилачке истраге“. Нови Законик о кривичном поступку из 2006. године, којим је битно промењен карактер истраге као фазе кривичног поступка само се делимично примењује (нека правила о заштити сведока, о одлагању и прекиду главног претреса, о паузи током главног претреса), а његова потпуна примена недавно је још једном одложена. Практично, сада је прилично извесно да ће у међувремену, прво доћи до усвајања одређених новела ЗКП-а из 2001. године како би се он ускладио са новим Уставом, а да ће се потом - усвојити потпуно нови Законик о кривичном поступку, тако да до целовите примене ЗКП-а из 2006. године по свему судећи, неће ни доћи.

„Равноправна“ истрага

За будући и „најновији“ српски ЗКП најављује се да ће садржати низ института које познаје ЗКП из 2006. године, а пре свега, истрагу у надлежности јавног тужиоца, те споразум о признавању кривице. Међутим, повремено провејавају и неке незваничне најаве да ће тај „најновији“ ЗКП у ствари, уместо јавно-тужилачке истраге, увести тзв. паралелну тј. „равноправну“ страначку истрагу, тако да ће поред једне истраге у надлежности јавног тужиоца, постојати мо-

Централно питање реформе нашег кривичног поступка углавном се своди на дилему: судска или тужилачка истрага, односно „судска истрага против тужилачке истраге“.

гућност и за другу истрагу, коју би водили окривљени и његов бранилац. Поред тога, ту и тамо се најављује и могућност да ће тај будући ЗКП потпуно променити и карактер централне фазе кривичног поступка. Односно, да се главни претрес организује у адверзијалном облику, као вид „страначког двобоја“ пред доказно и процесно уопште, релативно пасивним судом. То је слично ономе што постоји у англосаксонским државама, а што се тиче континенталне Европе, једино у Италији и у нама блиској Републици Српској, односно у дејтонској БиХ. Колико је познато, још увек се не размишља о увођењу пороте, али никад се не зна...

Основни стадијуми кривичног поступка према ЗКП-у из 2006. су: претходна истрага, претходни поступак (истрага, оптужница и преиспитивање оптужнице) и главни поступак (припреме за главни претрес, главни претрес и пресуда). Наш постојећи кривични поступак је, чини се, претерано „растегнут“ и неке фазе кривичног поступка се непотребно дуплирају, што је посебно карактеристично за однос преткривичног поступка и истраге. Данас у свету доминирају кривични поступци код којих је

истрага сврстана у надлежност јавног (државног) тужиоца, или полиције под надзором тужиоца. Недопустиво је и крајње нерационално, да јавни тужилац у многим ситуацијама делује просто као нека аутоматизована „трансмисија“ између полиције која је „обавила свој део посла“ у преткривичном поступку и суда пред којим треба да се одвија кривични поступак, те да оптужни акт јавног тужиоца буде у основи само „преписана“ кривична пријава полиције. Јавни тужилац мора да има одговорнију улогу у истрази и поступку који претходи истрази (према садашњем решењу је то прекривични поступак) и та улога не сме бити сведена само на извршан декларативан ниво, као што је то случај у садашњем Законик о кривичном поступку. Практично су према концепту ЗКП-а из 2006. претходна истрага и истрага *једна спојена фаза* у којој су повезани елементи садашњег преткривичног поступка и истраге, чиме се цео поступак значајно убрзава. Суштинска измена је у томе што *истрагу сада спроводи јавни тужилац, а истражни судија може на његов захтев спровести поједине доказне радње*, а аналогно са важећим закоником, могуће је да се одреди једно тужилаштво, у

коме ће се за подручје више других тужилаштва спроводити истрага (истражни центар).

Прекид традиције

Ratio legis сврставања истраге у надлежност јавног тужиоца, прекидајући са досадашњом вишедеценијском традицијом у нашем кривичном поступку, према којој је истрага била у надлежности суда, односно истражног судије, првенствено се темељи на следећем:

1. тиме се кривични поступак потенцијално значајно убрзава, јер су у истрази повереној јавном тужиоцу спојени неки елементи некадашњег преткривичног поступка (претходна истрага) и судске кривичне истраге, што начелно омогућава брже решавање кривичне ствари, односно брже стварање процесних и фактичких услова за суђење;

2. на овај начин се јавни тужилац чини знатно активнијим већ у процесу прикупљања првих доказа, што му омогућава да касније, ако се поступак настави пред судом, боље познаје чињеничне и правне елементе кривичне ствари која је предмет поступка;

3. коначно, тако се кривични суд растерећује у одређеној мери, те се више може фокусирати на своју основну функцију, а то је пресуђивање кривичне ствари, остварујући на тај начин и неке сасвим конкретне функционално организационе ефекте, као што је на пример, превазилажење потенцијалних кадровских проблема до којих је долазило када је истрага била у искључивој надлежности истражног судије који потом није могао бити члан већа у истој кривичној ствари (разлог за обавезно изузеће), што је понекад изазивало проблеме у судовима са мањим бројем судија.

4. овакво решење ипак није

радикално, већ се пре може означити као оптимално у нашим условима, јер типична тужилачка истрага (као што је то случај у свим адверзијалним кривичним поступцима и многим европским поступцима, а у нашем окружењу на пример, у Републици Српској, односно у БиХ), подразумева да она буде оно што је сада код нас преткривични поступак, са неким елементима из садашње истраге, с тим да се, оптужница увек формално потврђује.

Концепт заступљен у ЗКП-у из 2006. године представља *блажу форму тужилачке истраге*, која

се одликује тиме да постоји *претходна истрага*, у којој најзначајнију улогу има полиција, али јавни тужилац врши руководећу функцију. Претходна истрага се практично води све док није познато ко је осумњичени, али се одређене радње могу вршити и у односу на лице које је постало осумњичени, а да затим *као посебна фаза постоји истрага*, у којој доминира тужилац, али се такође одређени *елементи претходне истраге и истраге претплићу* и практично чине један у основи заједнички међустадијум пре подношења оптужнице.

Др Милан Шкулић

1. с обзиром на предвиђену могућност да јавни тужилац затражи од истражног судије, који опстаје као облик судске функционалне надлежности, (али са знатно мањим обимом посла у кривичном поступку,) да предузме одређену истражну радњу, онда када је то неопходно, може се сматрати да и нови концепт истраге није потпуно тужилачки, односно једностраначки. То, иначе, одговара и многим компаративним кривичнопроцесним, а пре свега континенталноевропским решењима. Оваква могућност би у нашим условима била посебно корисна не само када су у питању тзв. хитне истражне радње (као, на пример, у немачком кривичном поступку), већ и у оном периоду неминовног прилагођавања јавног тужилаштва на своју нову функцију.

Глорификација судске истраге

Не може се прихватити став да судска истрага више одговара нашем, наводно, нестабилном друштву. Наиме, судска истрага представља само једну врсту *мимикрије* којом се полицијски или ређе тужилачки докази „камуфлирају“ у судске доказе. Искуство и статистичка анализа јасно показују да јавни тужилац рутински прихвата скоро сваку кривичну пријаву поднету од стране полиције, и практично, њен садржај само „претаче“ у свој оптужни акт, а затим, што је посебан показатељ неефикасности судске истраге, истражни судија прихвата скоро сваки захтев јавног тужиоца за спровођење истраге. У мање од **један одсто** случајева истражни судија изражава своје *неслагање са захтевом јавног тужиоца*, па то практично значи да је истражни судија претворен само у неку врсту *трансмисије јавног тужиоца*, који је претходно – трансимисија полиције. То онда има и веома тешке практичне

последнице баш по кредибилитет доказа из истраге, јер се они без већих проблема прихватају на главном претресу, с обзиром да се ради о судским доказима али се на тај начин, индиректно оснажују докази из полиције.

Дакле, баш је судска истрага, нешто што на мала „врата“ *уводи полицијске доказе као судске доказе*. Нови концепт истраге је далеко процесно *чистије*, у правном смислу *поштеније решење*, које су стога и прихватиле многе савремене и демократске државе, јер су тужилачки докази ипак само *докази странке која је у функцији кривичног гоњења* и они се касније морају *додатно судски оснажити*, или обрнуто, девалвирати у кривичном поступку. С друге стране, истражни судија остаје и у новом концепту, али само као судска контрола јавног тужиоца, јер он може обуставити истрагу коју је започео тужилац, када прихвати жалбу окривљеног или његовог браниоца. Поред тога, према ЗКП-у из 2006., и другим системима јавно-тужилачке истраге само истражни судија, односно судија може донети одлуку о било којем ограничењу права окривљеног, почев од оних ограничења која проистичу из општих или посебних доказних радњи, до оних која се тичу мера за обезбеђење присуства окривљеног, тј. притвора, јемства итд. Осим овога, када се ради о доказима за које постоји опасност да неће моћи да се понове на главном претресу, може их изводити истражни судија на предлог јавног тужиоца, што је слично решено у другим државама које имају доминантно тужилачку истрагу.

Поставља се питање да ли је основана критика коришћења доказа из истраге која није судска на главном претресу када баш садашњи ЗКП, глорификован многих критичара ЗКП-а из 2006. омогућава саслушање осумњиченог од стране поли-

ције и при том се тај исказ може користити као доказ. Оваква могућност постоји и према ЗКП-у из 2006. године, али се њиме уводи додатна заштита, јер исказ дат полицији, ако је она сама обавила саслушање, може бити доказ само под условом да је у облику аудио и видео снимка.

Погрешна тумачења

Понекад се у критикама новог концепта потпуно погрешно разуме концепт суђења, јер се сви докази изведени у претходној истрази, или истрази од стране јавног тужиоца или полиције, којој је то јавни тужилац поверио, свакако морају, по правилу, изводити поново на главном претресу. При том, нема разлога да, по изузетку, они не могу бити прихваћени као такви и од стране суда, јер је то је случај и у свим другим државама које имају тужилачку истрагу, осим у већини држава које имају англосаксонски правни систем, где се по правилу и скоро без изузетка, сви докази морају извести на самом суђењу. Међутим, поротно суђење је сада и у САД-у прави изузетак у пракси, јер се више од 90 одсто случајева завршава само изрицањем санкције, на бази признања до којег је дошло на основу споразума са тужиоцем (плеа баргаинг), или без њега. Код нас, на пример, само око 14 одсто увиђаја врши истражни судија, што значи да око 86 одсто записника о увиђају који се користе као доказ проистиче из полицијских увиђаја. Још је упечатљивији пример претресање стана и лица које скоро без изузетка врши полиција. Када још узмемо у обзир могућност полиције да саслушава осумњиченог у преткривичном поступку, онда се јасно може уочити у коме се заиста обиму *полицијски докази* користе и у нашем садашњем кривичном поступку.

Јавни тужилац јесте странка у

формалном смислу, самим тим што врши једну од две страначке функције, а и сам ЗКП (како онај из 2001. тако и онај из 2006.), самим тим што је овлашћени тужилац, дефинише га као странку.

Да ли је тужилац странка ?

Али, јавни тужилац није искључиво странка, будући да је пре свега, државни орган. То је и разлог због чега се њему може поверити истрага, и наметнути дужност (као што се то чини и у ЗКП-у из 2006.) да с једнаком пажњом испитује и утврђује чињенице које терете окривљеног, и оне које му иду у прилог. Исто, или веома слично решење постоји и у другим континентално-европским државама, у којима истрагу води јавни (државни) тужилац, што је случај, на пример, у Немачкој. На основу тога водећи немачки кривичар, професор Рохин, закључује да државни тужилац уопште није странка у немачком кривичном поступку, већ нека врста (пара) странке. Поред тога, због тога се у многим правним системима јавни тужилац сматра саставним делом правосуђа, те је ближи судској, него извршној власти.

Када је реч о Немачкој, по правилу, млади судија мора одређено време да проведе као јавни (државни) тужилац, тј. његов заменик и обрнуто, јавни (државни) тужилац ради неко време као судија, што онда доприноси бољој каснијој сарадњи и бољем увиду у рад државних органа који су субјекти кривичног поступка. Ово није у свим немачким покрајинама формално апсолутно обавезно. Али, судија, односно државни тужилац који не пристане на такву "размену", нема много шанси да даље напредује у правосудној хијерархији. С друге стране, то намеће и обавезу државе да у свом правном систему обезбеди

максималне формалне гаранције за функционалну независност јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца.

Докази из истраге

Једна од опција у реформи нашег кривичног поступка могла би бити и то да истрага буде потпуно неформална, а да само изузетно, докази из истраге (када их је извео судија), могу да се користе на главном претресу. Ово решење је неадекватно, јер би довело до тога да се „истрага“ практично води на главном претресу, што би онда наш кривични поступак толико оптеретило да би вероватно брзо доживео колапс. У ствари, овим би се решење само преименовао сада-

шњи преткривични поступак у истрагу. Потпуно неформални карактер истраге би вероватно могао довести и до *неселективног оптуживања*, јер како би суд који треба да потврди оптужницу уопште и могао реално да је процењује, ако се она не би заснивала на доказима, већ само, на „подацима о доказима“, који би потом, тек требало да се изводе на главном претресу.

Тужилачка природа истраге не подразумева апсолутно искључење свих доказа из истраге на главном претресу, јер би то било апсурдно. Као пример истакао бих посебно Италију у којој је то првобитно било предвиђено, али се потом од таквог ригидног концепта одустало (посебно у вези поступака чији су предмет

била тзв. мафијашка кривична дела), па тако сада и тамо постоје могућности за одређена, не баш претерана одступања од начела непосредности. Није спорно да тужилачки докази, тј. докази изведени од стране јавног тужиоца начелно немају исти доказни кредибилитет као судски. Али, њима се не сме одрицати било каква доказна веродостојност, јер је то, с једне стране, апсурдно зато што се ради о државном органу, док с друге стране, данас већина европских кривичних процедура допушта да државни тужилац прикупља, па и изводи одређене доказе у истрази, односно допуштено је да то под одређеним условима, чини и полиција. То уопште није спорно, на пример, и у Немачкој се само утврђују законски услови под којима се такви докази могу користити на главном претресу, разликујући да ли докази потичу од полиције или државног тужиоца, с тим да се полицијски докази не искључују априорно, а камоли тужилачки.

Законик из 2006. године је, дајући изузетно могућност за коришћење доказа изведених у истрази на главном претресу, пошао од начелне идеје да то мора бити омогућено као изузетак, а да ће суд у сваком конкретном случају ценити веродостојност појединих доказа, те да ће принципијелно увек давати превагу судским доказима. Након одређених критика стручне јавности, да би се то разјаснило у предложеним изменама и допунама овог Законика, уведени су посебни додатни критеријуми у случају да се одлука суда заснива на таквим доказима и сматрам да су они потпуно адекватни. Сличне могућности постоје у већини европских кривичних поступака у којима је истрага тужилачка.

Независно од претходно наведеног мислим да би се концепт истраге у Законнику из 2006. године могао и морао додатно

побољшати, пре свега бољим **положајем одбране** и са којим се истовремено не би утицало на ефикасност кривичног поступка. У том смислу, сматрам адекватним и одређене аргументоване предлоге који су потекли из Адвокатске коморе Србије и Адвокатске коморе Београда, а потпуно сам убеђен да би након тих модификација, концепт истраге садржан у ЗКП-у из 2006. године био далеко повољнији за одбрану, од оног који би се свео на потпуно неформалну истрагу или "паралелну" истрагу.

Одлука о спровођењу истраге

Истрага се према ЗКП-у из 2006. покреће *решењем о спровођењу истраге*, које доноси јавни тужилац, а против кога би била дозвољена жалба о којој би решавао суд у одређеном функционалном саставу, тј. истражни судија. Можда би површни поставак Законика из 2006. године, баш због коришћења термина "**истражни судија**", закључио да истрага у том Законнику није чисто тужилачка. Такво резонување је суштински погрешно, јер судија у свакој тужилачкој истрази мора постојати, макар да нареди да се предузму посебне доказне радње (специјалне истражне технике), те због доношења одлука о одређеним мерама процесне принуде. Како ће судија бити означен у терминологијском смислу није сувише важно. У српском језику је у смислу значења потпуно истоветно када се каже "**истражни судија**" или "**судија истраге**", али је присвојни генитив у овом другом термину за српски језик прилично неуобичајен и не сматра се, по правилу, одликом доброг стила, што у одређеној мери важи и за термин "**судија за истрагу**". Одређена разлика у овом погледу постоји на пример у немачком кривичном поступку, али је то последица обележја немачког језика и правне терминологије, која је на

жалост, богатија од наше. Тако, "**untersuchungsrichter**" (буквално – истражујући судија), означава истражног судију који садржински води истрагу у систему судске истраге, тј. истражује, док је "**ermittlungsrichter**", судија истраге, онај судија који врши само неке радње у систему истраге коју води државни тужилац.

У већини система државно-тужилачка истрага се покреће првом радњом надлежног државног органа која је истражног карактера, а без доношења било какве формалне одлуке или одлуком (најчешће наредбом) против које жалба није дозвољена. Такво је решење свакако ефикасније и убрзава поступак, али потенцијално има и неке своје слабе тачке. Може бити и веома лоше за осумњиченог (у БиХ је на пример, било случајева да се истрага против одређеног лица води седам-осам месеци, па и дуже а да он о томе нема појма), али то некада, није добро ни за ефикасност истраге. Иако, на први поглед, делује као да то истрагу чини ефикаснијом, то није увек тако, јер би она тада потенцијално била неселективна и практично би се истрага водила по аутоматизму у односу на све што се кривично пријави.

Истрага се не започиње наредбом ни у Немачкој, јер тамо истрага започиње првом радњом која се предузме када постоји одређени степен сумње да је учињено кривично дело, а формално се то тек касније, констатује одређеним закључком („Beschluss“), који се не може правно побијати. Међутим, по том питању постоји и један хабилитациони рад, у којем се доказује да се и против те "одлуке" може уложити жалба, с тим да то не би имало практичне сврхе.

Ако би се истрага започињала наредбом, против које жалба не би била дозвољена, то би онда потенцијално доводило и до неких процесно чудних ситуација,

при чему треба посебно имати у виду и нашу досадашњу праксу, те неке већ устаљене резоне у судској пракси. То би, пре свега, био случај када је донето *решење о одређивању притвора*, против кога је жалба увек дозвољена. Ствар би била једноставна, ако би се та жалба одбила, а решење потврдило, јер би онда истрага у сваком случају даље текла својим редовним током. Исто би било и, ако би се притвор укинуо, због оцене ванрасправног већа да не постоји одређени разлог (притворски основ), на коме се побијано решење заснива. Али дошло би до апсурдне ситуације, ако би ванрасправно веће констатовало да се решење о притвору укида, јер уопште нема *основане сумње* да је лице учинило кривично дело. Не заборавамо, да је основана сумња је основни услов за одређивање притвора, уз који онда кумулативно мора постојати и још неки Закоником алтернативно прописан притворски основ. Формално могу постојати основи сумње, као блажи степен сумње у односу на виши степен сумње - основану сумњу, али би то у овом примеру у пракси доводило до веома незгодних ситуација.

Функција истражног судије

Да ли је наша садашња судска „истрага“ заиста истрага? Питање може, на прави поглед, звучати бесмислено, јер како нешто уопште и може да не буде оно што је садржано већ у његовом терминолошком одређењу, а наш ЗКП (из 2001.), говори о „истрази“, коју води истражни судија. Ово је питање, међутим, сасвим логично, јер се ту у ствари, мисли на то – да ли истражни судија уопште нешто истражује, те шта он то водећи истрагу, истражује.

У пракси, истражни судија врло ретко и у незнатној мери заиста има *истраживачку функ-*

цију, јер су докази или макар, информације које би требало уобличити у доказе, већ прикупљени у преткривичном поступку. Уствари, функција истражног судије у судској истрази се своди на једну врсту претходног филтера у односу на оно што је учињено у преткривичном поступку. Он практично понавља низ већ обављених радњи, што је посебно типично када се ради о исказима сведока, јер се у истрази веома често саслушавају као сведоци лица која су свој исказ претходно дала у својству грађанина пред полицијом. Овај систем није у овом делу баш толико лош са становишта ефикасности поступка, као што се на први поглед чини, јер се исказ дат истражном судији касније без већих формалних проблема може користити као доказ у даљем току поступка. Проблем је, међутим, са другим доказима, који у основи потичу из преткривичног поступка а који се овако само „провлаче“ кроз истрагу и практично директно упућују на главни претрес, у коме могу остварити и директан доказни кредибилитет. Зато што је судска истрага само једна врста претходне провере оптужбе (формално садржане у захтеву за спровођење истраге), која је као што смо претходно објаснили често сасвим рутинска, у нашем садашњем систему приговор против оптужнице не остварује неку значајнију практичну сврху, тј. уопште судска контрола оптужнице је изразито неефикасна.

Паралелна истрага

Ако „тврдокорним европским континенталцима“, или свима који бар мало верују у устаљену правну традицију континенталне Европе, (без обзира што није спорно да треба прихватити и одређене прикладне моделе који потичу из англосаксонског права попут одређене варијанте споразума о признању кривиче,

неких елемената организације главног претреса итд.), будућа адверзијална конструкција главног претреса делује прилично непривлачно и веома егзотично, онда степен „егзотике“ достиже свој врхунац пласирањем идеје о будућој могућој „паралелној“ истрази. Шта би ту, и чему било или могло бити паралелно ?

Истрази коју би водио јавни тужилац била би паралелна истрага окривљеног, односно његовог браниоца. Понекад се наводи да такозвана паралелна истрага постоји у САД-у и у другим државама англосаксонског правног подручја, али то није тачно. Тамо конкретно, уопште и нема било какве званичне истраге, већ истрагу у облику онога што је код нас преткривични поступак, сасвим неформално води полиција, а окривљеном, ако уопште и сазна да је под истрагом (јер истрага није јавна) и када сазна (а то ће по правилу бити тек, када га саслушају као осумњиченог), нико не брани да ако то може и уме, или има финансијских средстава за ангажовање приватног детектива, самостално води неку сопствену „истрагу“. Међутим, ништа из такве „истраге“ не може се користити као доказ на суђењу, као што уосталом ни било шта друго из полицијске истраге, осим материјалних доказа, као и исказа осумњиченог, не може да се користи на поротном суђењу. Сад и код нас нема никаквих законских препрека да се ангажује приватни детектив, али све што он учини нема никакву формалну вредност.

Компликован концепт

У нашим условима оваква концепција истраге, односно формализовање тзв. паралелне истраге, би захтевала врло компликовану процесну регулативу. На пример, било би веома тешко решити питање јавности у истрази. Како лица у функцији

одбране могу водити своју (“паралелну”) истрагу, када не знају да се истрага уопште и води од стране јавног тужиоца или ако то већ знају, не знају које радње врши јавни тужилац? Каквим би се механизмима могло обезбедити да окривљени може саслушавати сведоке и каквим би их мерама он могао „принудити“ да испуне своје процесне дужности? Теоријски би се могао конструисати механизам посредне судске принуде, при чему би се окривљени обраћао суду који би сведоку упућивао позив и евентуално предузимао потребне мере процесне принуде, с тим да уопште није тешко замислити, колико би то било неефикасно, а често би такав начин предузимања радњи, тј. прикупљања „доказа“ у „истрази“ био сасвим апсурдан. Такав тип „истраге“ би, поред тога, тешко могао да допринесе ефикаснијем кривичном поступку, и вероватно би веома брзо довео до потпуног колапса наше кривичне процедуре, што, никоме није циљ. Таква би истрага у пракси била и *изразито неправична*, би само

један мали број веома богатих међу окривљенима, био у стању да води „истрагу“ ангажовањем приватних истражитеља, а остали би имали само „голо право“, и то би представљало врхунски цинизам.

Иако, на основу претходног објашњења, не може бити говора о било каквој званичној паралелној истрази у САД-у и у другим државама англосаксонског правног система, одређени елементи овакве истраге постоје у Италији, али то не би требало да буде узор нашем предлагачу и законодавцу, јер је тај систем у тој земљи изразито неефикасан, препун озбиљних контрадикција, а не треба заборавити (што је код нас већ на први поглед немогуће), ни да у Италији, окривљени у сваком случају, мора имати браниоца.

Медицинско правило

Кажу да је основно медицинско правило, да лекар пацијенту не сме да одмогне, ако му већ не може помоћи. Слично би правило могло важити и за реформу нашег кривичног поступка. Ако

већ нисмо сигурни да ће одређена будућа законска решења бити корисна, а врло је вероватно да могу озбиљно да штете, онда се треба уздржати од њиховог увођења у наш нормативни кривично процесни амбијент. Концепт тзв. паралелне истраге је суштински погрешан и он би у пракси или потпуно паралисао већину кривичних поступака, или би се, што је можда вероватније, свео на голу форму, при чему

би практични значај имала истрага јавног тужиоца, док би “истрага” лица у функцији одбране била сведена на „празну фасаду“. Тај концепт је *суштински противан и функцији одбране* у кривичном поступку, као и елементарном дејству претпоставке невиности. Какву би то истрагу окривљени могао водити и против кога, када се окривљени већ по законској дефиницији сматра невиним, све док се евентуално, супротно не утврди правноснажном одлуком суда.

За будућу јавнотужилачку истрагу је од велике важности ваљано припремање за нови законски концепт, што важи не само за стварање потребне организационе основе, већ и за избор заиста најбољих кандидата за носиоце јавнотужилачке функције. Од велике важности је да се у пракси заиста поштује самосталност јавних тужилаца, односно да се омогући да делују функционално независно. Док се не створе сви потребни услови, не треба примењивати нови концепт јавнотужилачке истраге, зато што би га могући и очекивани практични, технички и организациони проблеми могли непотребно компромитовати.

Садашња судска истрага, иако сама по себи садржи бројне контрадикције, под условом да се другачије нормативно устроји главни претрес, и ограничи максимални број могућег укидања пресуде у другостепеном поступку, и уз одређену редукцију ванредних правних лекова, не мора бити сувише озбиљна препрека да наш кривични поступак у пракси ипак буде знатно ефикаснији. Уосталом, иако се данас из оправданих разлога као бољи концепт истраге сматра јавнотужилачка, и најкласичнија судска истрага је неупоредиво боља од опасног експеримента названог паралелна истрага.

Др Милан Шкулић, професор Правног факултета у Београду

АДВОКАТИ И ТУЖИЛАЧКА ИСТРАГА

Уколико на једној страни имамо спремне и судије и тужиоце за нову врсту истраге, а на другој страни неспремне адвокате, ствари у пракси неће добро функционисати.

Др Јован Ђирић

Увођење такозване тужилачке истраге у наш правни систем је тема која у значајној мери у последње време заокупља пажњу наше стручне (па и не само стручне) јавности. Наша јавност је по том питању подељена. Један део теоретичара и практичара заговара увођење тужилачке истраге, док је други део јавности помало скептичан. Они који су ЗА углавном говоре о убрзавању и поједностављивању кривичног поступка, док они који су **ПРОТИВ**, пре свега, говоре о кадровској и институционалној неспремности наших тужилаца и њихове организације да се озбиљније прихвате нових послова и задатака који би произишавали из новог система. Адвокате и њихову организацију, тј. њихову спремност и неспремност да се преоријентишу на нови систем, нико готово да и не спомиње, иако ми мислимо да се управо ту могу налазити бројни проблеми, па и отпори према реформи читавог система.

Чини се да парцијално сагледавање система није добро, јер и уколико на једној страни имамо спремне и судије и тужиоце, (ако су они заиста спремни), а на

другој страни неспремне адвокате, ствари у пракси неће добро функционисати. Систем не треба поједностављивати сагледавши га само у смислу да буде брз и ефикасан по питању оптужења и прогона. Циљ и сврха сваког система кривичног правосуђа мора бити, пре свега, у томе да се не дозволи да невини људи страдају и буду осуђени, а ту су улога и задатак адвокатури изузетно значајни. Очекивати да ће се тужиоци старати о правима осумњичених и оптужених, углавном је илузорно и може уствари, бити само реч о пукој прокламацији, типа: „тужилац треба да са подједнаком пажњом и брижљивошћу прикупља и доказе који иду у прилог оптуженом, а не само оне који му иду на штету“. Ако је заиста тако,

онда се може поставити питање: зашто је тужилац уопште подизао оптужницу и прикупљао доказе који терете оптуженог, ако треба да прикупља и доказе који му иду у прилог. Суд се с обзиром на то да нема више истражног судије, неће много старати о доказима који иду у прилог оптуженог, већ ће све практично остати на тужиоцу, који по природи ствари жели да добије спор и „упише“ себи „плус“ у каријери. Практично се, дакле, може догодити да имамо тужиоца који хоће да што пре и успешније „победи“ и адвоката, који такође жели да „победи“, али који *de facto* нема довољно снаге, средстава и могућности да се избори са читавим државним и апаратом. Можда ћемо на такав начин добити систем у коме се

брзо решавању кривични предмети, али, појавиће се бројни други проблеми, према народној изреци да „све што је брзо јесте и кусо“.

Нова организација

У сваком случају, реформа и увођење тужилачке истраге, нужно подразумева и значајне промене у организацији и систему адвокатуре. У САД-у, на пример, где је акузаторски систем сасвим конзистентан, адвокатске канцеларије какве су код нас, не постоје. Један адвокат, сам у својој канцеларији не може функционисати и опстати. Потребно је да уз себе има бар пет до шест стручних сарадника, приправника, других адвоката, односно партнера. Неки од њих биће задужени за ишчитавање преседана, други за прикупљање података о сведоцима тужилаштва, пре свега података који те сведоке могу компромитовати, трећи материјалне доказе, четврти припремати „своје“ сведоке, на пример, „припремати“ у своју корист и „оповргавати“ и „компромитовати“ противничке експерте – вештаке. Тако једна адвокатска канцеларија није више појединачна мануфактура, у којој ради један адвокат – појединац, већ на неки начин постаје индустријско постројење, у којем заједно, по ортачко – партнерском принципу ради неколико адвоката. Једноставно, један појединац не може се супротставити читавој тужилачкој – државној организацији, као што то евентуално може једна већа организација–канцеларија. У том смислу, веома поучна и илустративна могу бити управо суђења и телевизијски преноси са суђења Војиславу Шешељу из Хашког трибунала. Јесте Шешељ и интелигентан и брзомислећи човек ванредног правничког и општег образовања, али то што се он заиста успешно „носи“ са хашким тужилаштвом, више је последица тога да иза њега стоји једна велика организација, чита-

ва политичка странка, практично десетине, стотине, па и хиљаде људи, волонтера, који га, ако не толико у правном, у фактичком смислу припремају за свако унакрсно испитивање сведока. И лаичка и стручна јавност која је, макар повремено пратила суђења Шешељу, па и Милошевићу, спремна је да констатује како би ретко који адвокат – професионалац могао тако успешно да наступа на суду како што су ова двојица чинили. То једним делом можда и јесте тачно, али не треба заборавити да су, најчешће на добровољној основи у припремању њихове одбране радили читави тимови људи, што за појединачне адвокате није уобичајно. Другим речима, иза успешног опонирања које, на пример, Шешељ упућује неком сведоку тужилаштва, компромитујући веродостојност његовог претходног тврђења, стоји читава екипа људи која је претходно о дотичном сведоку сакупила огромну количину разноврсних података. Све нам то говори да Шешељ, и Милошевић, или било ко други, не би могли бити тако успешни у својим вербалним наступима пред судом, да иза себе нису имали читаве тимове добро обучених и успешних правника, као и експерата из других области (могуће је, наравно, да се неко не сложи да су ова двојица били добри у својим одбранама и такво мишљење замерио писцу ових редова. Међутим, сматрам, да без обзира шта и како човек мисли и о њима и њиховој политици, објективни посматрач, мора одати признање Милошевићу, а можда још и више Шешељу на, са формалноправне, па и суштинске стране, врло добрим и успешним одбранама),

Кочење реформске иницијативе

Све би ово значило да адвокатура, нарочито у акузаторским системима, престала да буде мануфактурна радионица једног појединца, а постаје, налик ин-

дустријском постројењу са већим бројем запослених, ангажованих, на начин да могу да парирају практично читавој држави. Адвокати код нас, међутим, сва је прилика, нису баш спремни за неке велике промене у овом правцу. Иако може звучати и банално и претерано, адвокати се данас налазе у позицији у којој су се налазили на пример, кројачи и обућари пре неколико десетина година, када је текстилна и обућарска индустрија масовне производње настајала. Последица тих промена јесте то да су појединачне кројачке и обућарске занатске радње данас права реткост. Сасвим је јасно да, имајући то у виду, и адвокати страхују за своју будућност, како не би доживели судбину обућара и кројача. Можда у том смислу треба и тумачити чињеницу да су управо адвокатске коморе биле прве које су покренуле иницијативу за одлагање и примене ЗКП, те на такав начин кочили реформску иницијативу за прелазак на тужилачку истрагу. Будући да адвокатске канцеларије неће изгледати онако како сада изгледају, већ ће више личити на неко предузеће са нижим и оним мало вишим шефовима, одговарајућом хијерархијом и бирократијом, онда је јасно да ће онај степен слободе, самосталности и независности, до сада карактеристичан за адвокате, ишчезнути.

Сужавање самосталности

До сада су адвокати могли полагасти рачун само себи, својим клијентима и, наравно, својој породици. Већ сутра, они ће рачуне морати да полажу и својим шефовима, те би професија, која је до сада важила за једну од најслободнијих и најсамосталнијих, изгубила ову врсту самосталности. Да ли су у том смислу могуће и одговарајуће политичке манипулације, карактеристичне за друге професије и нешто већа предузећа, питање је које веро-

ватно мучи сваког адвоката, будући да до сада уопште није морао да води рачуна о томе шта ће рећи актуелна власт. Међутим, када буду део једног већег тима, на неки начин само „један мали шраф“ у једној већој машинерији, ипак ће морати да слушају и оно што каже његов надређени, који ће можда исувише, претерано ослушкивати став актуелне власти. Можда заиста није претерано ако се каже да је повезивање адвоката, укрупњавање малих адвокатских канцеларија у веће, сигуран пут за укидање адвокатури као самосталне професије, бар онакве какву је ми данас познајемо. Звучи као занимљива опаска, али треба рећи и то да се адвокатура успешно, непосредно после рата одупирала покушајима подруштљавања, односно подржављења адвокатури и ношени совјетским „ветровима“ који су тада дували. Велико је питање да ли ће адвокатура то успети пред налетима ветра који сада дувају са супротне, англоамеричке стране. На неки начин, и ови дувају у сличном смеру, са циљем укидања, или бар сужавања самосталности и независности адвокатске професије.

Адвокатска тарифа

Постоји, међутим, још нешто што може у знатној мери компромитовати идеју тужилачке истраге, а то је фактор економије. Ако ће, због потреба парирања тужилаштву и држави, бити потребно да се организују велике адвокатске канцеларије, онда се поставља питање колико ће то коштати, како ће изгледати будуће адвокатске тарифе и ко ће то моћи да плати. Већ сада би, скупе адвокатске тарифе могле бити посебна тема и поставља се питање ко може да плати данас адвоката, када само за један адвокатски поднесак, или једну посету у притвору, треба издвојити право богатство, готово читаву просечну плату. У ситуацији

када адвокат треба да плати још пет, шест, или више својих сарадника који ће прикупљати доказе, претходно испитивати сведоке и радити сијасет других, на први поглед, не много важних, али ипак врло битних послова, цена адвокатске услуге мора да порасте. Поставља се питање: шта ће из свега тога произићи? С једне стране, све мањи и мањи број људи моћи ће да плати и ангажује адвоката, па ће због тога и затвори бити пуни људи који немају пара за адвокате, али ће зато већ и данас мали број богатих, у затворима, сутра бити још мањи. Наравно да се ту намећу питања и правде и сврсисходности такве криминалне политике једног друштва у коме се богати „лопови“ налазе на слободи, а оне који су сиромашни, и који можда нису „лопови“, већ само нису имали некога да их заштити и стара се о њиховим правима, „труну“ у затворима. Какву моралну поруку то шаље друштву?

Нелојална конкуренција

У вези са адвокатским тарифама, поставља се и питање које вероватно мучи велики број адвоката о начину наплаћивања услуга, поготову у условима малог тржишта и велике конкуренције. Вероватно ће немогућност долажења до клијентеле, као и немогућност наплате, и других сличних свакодневних, економских проблема, проузроковати неке додатне проблеме моралне природе, на пример у виду нелојалне конкуренције. Није случајно што се у САД адвокатске канцеларије у том смислу рекламирају у средствима информисања, док код нас то, за сада, није дозвољено. Колико сутра и то ће код нас морати бити промењено, а преотимање платежних клијената и неке друге радње, које се данас сматрају неетичким и за сада у нашој адвокатури спорадичне, сутра више неће бити спорадичне и неће се сматрати неетичким.

Можда се једнога дана, све ово о чему смо говорили мора догодити, и то да се пређе на тужилачку истрагу, да адвокатске канцеларије постану велика предузећа и да се, као и свака друга предузећа рекламирају, боре на тржишту и оним средствима која се сада сматрају неетичким. Можда су овакве промене неопходне слично, као што се догодило да су поједини занати изумрли, а да је на њихово место ступила масовна, конфекцијска индустрија. Чини се да је, ипак, неопходно унапред указати на све добре и лоше стране, на све последице које ће концепцијска промена и прелазак са инквизиторског на акузаторски систем произвести.

У сваком случају, питања у вези са адвокатуром и тужилачком истрагом има веома много, па смо мислили да читавом низу тих питања треба посветити знатно више пажње из макар два разлога. Прво да упутимо на то где леже стварни и највећи отпори тужилачкој истрази. Чини нам се да то није у самом тужилачком, већ у адвокатском еснафу. Друго, да би смо указали шта ће за функционисање читавог правосудног система донети једна, на први поглед, мала промена. Ако извучемо само једну циглу, а то је у овом случају укидање истражног судије, зграда се руши и на њено место долази једна нова зграда за коју нико још увек не може да каже да ли ће бити лепша грађевина или можда неко наказно здање. Биће наказна уколико у њој оптужени за ситну крађу, који нема пара за адвоката, и буде осуђен на једну или две године затвора, а други који украде милионе у процесима приватизације не само да не оде у затвор, него још добије и одштету од државе због неосноване оптужбе. Таквих примера у нашој пракси и данас, када не постоји тужилачка истрага и када нема озбиљнијих реформи у том правцу, има веома много, али, неће бити добро уколико се тако настави и то постаће масовна појава.

КРАЋИ КРИВИЧНИ ЗА ТУЖИЛАШТВО

Често се као решење проблема дужине трајања поступака види у избору нових судија и тужилаца, који ће се ухватити у коштац са великим бројем предмета. Искуство, међутим, показује да у сваком правосудном систему у коме се предметима не управља на делотворан начин, додавање нових ресурса не доводи до побољшања ситуације.

Канадски пројекат реформе правосуђа у Србији је део четворогодишњег регионалног пројекта реформе правосуђа на Балкану који се реализује у Србији и Босни и Херцеговини са циљем да допринесе успостављању приступачних, компетентних и родно сензитивних правосудних органа, који гарантују грађанима сигурност и стварају повољно окружење за социјални, економски и политички развој.

Програм чине три компоненте:

- дијалог о доношењу одлука и стратешка подршка реформи правосуђа;
- развијање капацитета за стручно усавршавање у правосуђу.
- јачање делотворности функционисања судске власти спровођењем програма у правосудним органима у Краљеву и Зрењанину.

Скраћењу трајања поступака

У настојању да помогне реформу правосудја у Србији Ц-С ЈРП сарађује са великим бројем институција и организација као што су окружни и општински

судови и јавна тужилаштва у Краљеву и Зрењанину, Уставни суд Србије, Министарство правде Републике Србије, Друштво судија Србије, Сектор за равноправност полова при Министарству рада и социјалне политике, адвокатске коморе Београда и Србије, Центар за медијацију ... Изузетно важан сегмент рада за нас представља успешна сарадња са Удружењем тужилаца Србије. Подржали смо напоре Удружења реализацијом пројекта израде „Приручника за тужиоце“ и подзаконских аката потребних за рад Државног већа тужилаца- Пословника о раду и Правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних места у Административној канцеларији Државног већа тужилаца. Надамо се да ће се та плодотворна сарадња наставити све до краја пројекта септембра 2009. године.

Канада и Србија, као и многе друге земље у свету бори са проблемом претерано дугог трајања поступака у кривичноправном систему. То је један од највећих изазова које пред со-

бом имају сва тужилаштва, ма где се налазила. Оно што смо могли научити је да нема лаких и брзих решења овог проблема. Одговорачења поступака се морају континуирано пратити и решавати.

Сврха овог сажетог текста је да приближи тужиоцима у Србији стратегије и путеве прихваћене у Канади ради скраћења трајања поступака и размене стеченог знања. Јасно нам је да се кривични поступак у Србији разликује од оног у Канади и да сви приступи примењени код нас неће моћи бити употребљени у Србији. Ипак се надамо да искуство које смо ми стекли може дати корисне идеје које се могу применити у Србији.

Управљање предметима

Збирно, стратегије употребљене у Канади могу се назвати „Управљање током поступка“. То је процес у коме се кретање предмета у кривичноправном систему прати и контролише како би се обезбедила максимално могућа ефикасност.

ПОСТУПАК-ИЗАЗОВ

Често се као решење проблема дужине трајања поступака види у избору нових судија и тужилаца, који ће се ухватити у коштац са великим бројем предмета. Искуство, међутим, показује да у сваком правосудном систему у коме се предметима не управља на делотворан начин, додавање нових ресурса не доводи до побољшања ситуације. Да би се скратило трајање поступака, фундаменталне промене морају се унети у начин на који се управља предметима.

Изрека каже: “Не можеш управљати оним што не можеш мерити.” Од суштинског је значаја водити прецизну статистику како би се свако одуговлачење у поступку константно пратило и тиме усмериле иницијативе за унапредјење. Те податке треба захтевати од свих судова у земљи.

Сарадња учесника у поступку

Веома је важно да судови поставе стандарде или циљеве о томе колико дуго треба да траје поступак до окончања. Ти стандарди се разликују у зависности од врсте и комплексности предмета. Идеално би било да се циљеви поставе у сагласности са свим кључним учесницима у поступку, укључујући судије, тужиоце и адвокате. На пример у провинцији Онтарио у Канади циљ је да највећи број предмета (осим када се ради о веома комплексним случајевима) буде окончан за осам месеци од када су се нашли пред судом. Праћење постизања

овог стандарда омогућава оцену како систем функционише и идентификацију проблема како би могле да се предузму корективне акције.

Кључни учесници у поступку, укључујући судије, тужиоце, адвокате одбране, полицију имају различите улоге и међусобно су независни. Ипак, да би кривично-правни систем ефикасно функционисао, сви морају међусобно да сарађују. Искуство из Онтарија је показало да је један начин за постизање таквог нивоа сарадње формирање тзв. локалних „Одбора заинтересованих страна”. У тим одборима су судија вишег ранга, мировни судија, руководиолац судске управе, представник полиције, тужилац, руководиолац адвокатске коморе, представник службе за пружање правне помоћи, представник службе за пружање помоћи жртвама и лице које обавља заштитни надзор. Ови одбори се редовно састају и разматрају проблеме које се односе на ток поступка у локалним судовима, изналазећи практична решења у том смислу.

Ефикасно заказивање суђења

Модерна пракса управљања предметима претпоставља увођење диференцијације предмета како би се према комплексности предмета на најбољи могући начин распоредили правосудни ресурси. То значи да се за једноставне предмета предвиђа краће време ангажовања суда а на комплексне, дуже предмете, који

се по својој природи морају брзо решавати указују се пре него на мање хитне, чак и када су раније примљени у рад.

Диференцијација предмета подразумева про-активну улогу суда и пажљиву анализу сваког појединог предмета како би се дошло до процене колико ће времена бити потребно за окончање поступка и пре заказивања првог рочишта. Идеално би било да се заказивање главног претреса обави на претпретресној конференцији која би била обавезна. Њихов најважнији циљ је да се са странкама утврди наставак поступка, која су спорна питања и време потребно за судјење.

Позиција „координатора суђења”

„Координатори суђења” постављени су у неколико судова у провинцији Онтарио у раним деведесетим годинама прошлог века као одговор на кризе увези са кашњењем судова и до данас ови судови имају те позиције. Координатори суђења одговарају директно судији. Њихова улога је да надзиру организацију суђења пратећи листу суђења у циљу ефикасног коришћења правосудних извора. Најважније ја да воде проактивну улогу са браниоцем и тужиоцем, имајући са њима константну комуникацију у циљу процесуирања случајева заказаних за суђења, водећи рачуна о временском ограничењу. Када сазнају да се суђење неће одр-

жати или да ће трајати краће него што је предвиђено, они предузимају све кораке како драгоцену време судије не би било потрошено на неке друге ствари.

Одлагања суђења

Учесници у поступку морају бити спремни да преузму иницијативу за ваљано и правично решење предмета у раној фази са што мање инсистирања на супротстављеном ставу странака, а више на сарадњи у управљању предметом. Решење предмета у раној фази или делотворно концентрисање оптужбе пре свега зависи од способности и воље тужилаца и одбране да ваљано обаве свој посао. Четири фактора у томе имају пресудан утицај:

- снажан, независан тужилац који располаже адекватним ресурсима и надгледа предмет од тренутка подношења кривичне пријаве ;

- искусан и мотивисан бранилац или браниоци, који су адекватно плаћени за своју припрему у претпретресној фази;

- могућност бранилаца да неометано и брзо приступе својим клијентима лишених слободе.

Претпретресна конференција

У циљу ефикаснијег функционисања судова тужилац може отићи даље од улоге усмеравања радњи полиције и преузети улогу „чувара капије”, надгледајући предмете који улазе у формални систем кривичног поступка.

У канадским провинцијама примењује се један од два следећа система како би се тужиоцима поверила ова надлежност:

- Систем у коме је неопходан

тужилац пре него што се поднесе кривична пријава. Овакав систем је на снази у три канадске провинције.

- Систем по коме тужилац прегледа пријаву након подношења. Овај систем је на снази у осталим канадским провинцијама.

Програми и процедуре ресторативне правде могу да се примене у следећим фазама кривичног поступка;

- пре покретања кривичног поступка, у предметима које одреди полиција (или тужилаштво), а у складу са општим критеријумима или правилима; у случају да ови програми не дају резултат, предмет се враћа у кривични систем;

- у периоду између покретања кривичног поступка и првог појављивања на суду, у предметима које одреди тужилаштво; и у овом случају предмет се враћа у кривични поступак у случају неуспеха програма;

Неефикасна организација судског система може да доведе до спорости судских поступака. Канадско искуство је показало следеће:

- природа суда у који се предмет упућује и поступци пред тим судом морају бити сразмерни, по форми, трајању и трошковима, озбиљности (и/или) сложености кривичног дела које се починиоцу ставља на терет, као и тежини евентуалне осуде.

- методе и процедуре требало би да буду једноставне и, уколико је то изводљиво, униформне у свим судовима;

- након упућивања у суд, сви предмети би требало да почну и заврше се на исти начин, уз могућност жалбе;

- структура судова требало би да буде таква да доприноси

ефикасном раду кривичноправног система у целини;

- кривичноправни систем требало би да буде организован на начин који води остварењу правде, ефикасности и рационалној, заједничкој и флексибилној употреби простора.

Рочиште за потврду

У неким судовима у Канади уведена је пракса одржавања рочишта као потврда и њима руководи судија. Она се одржавају пре дана одржавања заказаног главног претреса. Сврха тог рочишта је да тужилац и адвокат потврде да су спремни за суђење које ће се одржати у заказано време. Тиме се жели спречити да се време које су судија, запослени у суду, сведоци и сви други учесници у поступку одвојили за то судјење, не потроши узалуд уколико се судјење тог дана одложи. У идеалној ситуацији, претреси би требало да се заказују тако да остане довољно времена да се одржи неко друго суђење уколико има индикација да се првобитно заказано неће одржати.

Споразум између тужиоца и браниоца

У Канади, само око десет одсто предмета стигне до главног претреса. Остали се окончају признањем кривице и/или одустанком од кривичног гоњења, значи без одржавања главног претреса. То има великог утицаја на спречавање одуговлачења поступка.

Многи од предмета окончаних без суђења су резултат постизања споразума о признању кривице. У том процесу тужилац и бранилац преговарају и постижу споразум

о окончању поступка. Ако се ваљано воде, ови преговори могу бити корисни и за окривљене, оштећене, сведоке, заступнике тужбе и одбране, као и спровођење правде уопште.

Преговори могу довести до закључења споразума између тужиоца и браниоца о признању кривице од стране окривљеног. Споразум се може постићи у вези са неком од наведени ставки:

1. за које дело, односно дела, која му се стављају на терет ће окривљени признати кривицу.

2. коју казну ће тужилац и бранилац предложити судији.

Алтернативе

Постизање оваквог споразума користи читавом правосудном систему у томе што се поступак брзо окончава, скраћују се његово трајање и много ефикасниј се користе правосудни ресурси.

Скраћење трајања поступка пред судом може се постићи и тиме што ће се неки предмети решити изван традиционалног кривично-правног система. То се постиже алтернативама у кривичном поступку, којима се дају дискрециона права тужилаштву да кривично не гоне појединце који су починили лакша кривична дела, без обзира што постоје докази о њиховој одговорности за та дела. Уместо тога, предузимају се неке врсте алтернативних мера у поступању са тим лицима.

Примена алтернативних санкција може донети следеће користи:

- растерећују се судови како би се могли позабавити комплекснијим предметима;

- избегава се жигосање које повлачи поседовање кривичног досијеа;

- избегава се потреба да оштећени и сведоци долазе на суд;

- у неким случајевима могу се починиоцима кривичних дела понудити програми, на пример, за корекцију понашања;

- у неким случајевима може се обезбедити накнада штете жртвама;

- пружају могућност примене начела „ресторативне правде”

- подстичу добре односе између полиције и друштвене заједнице.

Неке од алтернативних мера су:

- полицијска опомена.

- упућивање на програме као што је, рецимо, програм одвикавања од зависности од алкохола и опојних дрога.

- одбори грађана за заштиту правде.

- поравнање између оштећеног и починиоца дела.

- повезивање ментално оболелих починилаца са системом здравствене заштите.

Андреј Берзин

Руководилац једног од највећих тужилаштава у Канади

Андреј Берзин је у Канадском пројекту реформе правосуђа у Србији саветник за правосудну администрацију. Признати је стручњак у канадском кривичном правосуђу, са дугим практичним искуством у руковођењу једним од највећих јавних тужилаштава у Канади. Као окружни тужилац Отаве, господин Берзин је био одговоран за кривично гоњење у огромном броју предмета (између 25 и 30 хиљада кривичних пријава сваке године), пред свим судовима на територији Отаве. Водио је тужилаштво у коме је радило 30 заменика тужиоца и велики број запослених. Један од главних приоритета у његовом раду био је смањење броја старих предмета, а спровео је и велики број делотворних стратегија управљања предметима, које су касније усвојене у другим правосудним институцијама у провинцији Онтарио. Господин Берзин је блиско сарађивао са представницима свих институција које се појављују у кривичном поступку, укључујући судове, адвокатске коморе, као и полицију, преко Одбора за судски менаџмент како би побољшао услугу коју судови пружају грађанима. Био је активан у оснивању и пружању подршке службама за заштиту жртава и сведока кривичних дела.

Андреј Берзин има десет година искуства у управљању међународним пројектима из области реформе правосуђа, превасходно у Источној Европи. Припремио је, реализовао и управљао бројним пилот-пројектима, нарочито у сфери малолетничке делинквенције, примене начела опортунитета и ресторативне правде у Канади, и у међународним оквирима.

НОВИ ИНСТРУМЕНТ ЗА ОБРАЧУН С МАФИЈОМ

Република Србија је крајем 2008. године добила законски инструмент – Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, који би својим значајем и предвиђеним решењима требало да представља значајан допринос у борби против организованог криминала, као и борби на сузбијању других кривичних дела за која је процењено да представљају друштвену опасност. Наведеним законом уређују се услови, поступак и органи надлежни за откривање, одузимање и управљање имовином проистеклом из кривичног дела.

Проблеми

Овим законом се ни на који начин не дерогирају одредбе главе VII Кривичног законика која се односи на одузимање имовинске користи прибављене кривичним делом. Напротив. Досадашња пракса у раду правосудних органа показала је да се наведене одредбе доследно примењују и дају позитивне резултате. Међутим, пракса је истовремено показала и да постоје ситуације у којима наведене одредбе нису довољне да би се стало на пут организованом криминалу, коруптивним кривичним делима, као и осталим тешким кривичним делима. Реч је о делима којима се генеришу веће количине новца, које се касније различитим каналима најчешће преливају у легалне токове или трансформишу у друге облике имовине која служи као материјални основ за организацију даљег бављења криминалном делатношћу. Проблеми су се јављали због немогућности спровођења адекватне финансијске истраге,

Пракса је показала да одредбе главе VII Кривичног законика нису довољне да би се стало на пут организованом криминалу, коруптивним кривичним делима, као и осталим тешким кривичним делима.

неодређености законске формулације када је у питању имовина која може бити одузета, одузимања имовине од правних лица, немогућности одузимања имовине у замену, оптерећивања кривичног поступка финансијском истрагом и идентификацијом имовине коју треба одузети.

Специфичност закона

Уважавајући околност да не оправдавају сва кривична дела примену овог закона, законодавац је каталогски набројао кривична дела на која се примењују одредбе овог закона. Специфичност нашег закона у односу на сличне законе у земљама ЕУ или у САД, свакако представља и примена одредби овог закона на одређена кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом (ратни злочин против цивилног становништва, недозвољена производња оружја чија је употреба забрањена, противправно убијање и рањавање непријатеља, противправно одузимање ствари од убијених). Обухватање ових дела Законом представља одраз друштвене потребе да се направи комплетан друштвени отклон од починилаца наведених злочина у

недавној прошлости. Очигледан је закључак да није довољно само кривично процесуирати и осудити починиоце ратних злочина већ је потребно да им се одузме свака корист коју су извршењем наведених злочина остварили. То је не само потреба нашег друштва већ и интерес правде и правичности. Како би се ограничени друштвени ресурси користили на рационалан начин, законодавац је предвидео да ће се одредбе овог закона за одређена од набројаних кривичних дела примењивати само у случају да имовинска корист прибављена кривичним делом, односно када вредност предмета кривичног дела прелази износ од 1.500.000 динара.

Законодавац је сматрао за потребно да дефинише на несумњив начин шта се сматра имовином проистеклом из кривичног дела, па је у члану 3. , пре свега, прецизирано да се имовином сматра добро сваке врсте, материјално или нематеријално, покретно или непокретно, процењиво или непроцењиво велике вредности, као и исправе у било којој форми којима се доказује право или интерес у односу на такво добро. Имовином се сматра приход или друга корист остварена, непосредно или посредно, из кривичног дела, као

ИМОВИНЕ ПРОИСТЕКЛЕ ИЗ КРИВИЧНОГ ДЕЛА

и добро у које је она претворена, или са којим је помешана. Такође је прецизирано да се под имовином проистеклом из кривичног дела сматра имовина окривљеног, сведока сарадника или оставиоца која је у очигледној несразмери са његовим законитим приходима.

Надлежни органи

Под окривљеним се подразумева осумњичени, лице против кога је кривични поступак покренут или осуђени за кривично дело из члана 2. Закона, док се под оставиоцем сматра лице против кога услед смрти кривични поступак није покренут или је обустављен, а у кривичном поступку који се води против других лица је утврђено да је заједно са тим лицима учинио кривично дело из члана 2. Закона. Дакле, законодавац је желео да се постара да ни у ком случају имовина која је проистекла из кривичног дела не остане у оптицају, па је обухватио и имовину лица које је преминуло, али за које је у поступку који се води против трећих лица утврђено да је заједно са њима учествовао у извршењу дела обухваћеним чланом 2. Закона. Чланом 3. су прецизирани појмови правног следбеника као наследника осуђеног, сведока сарадника, оставиоца или њихових наследника; трећег лица – као физичко или правно лице на које је пренета имовина проистекла из кривичног дела. Најзад, прецизиран је и појам „власник“ под којим се подразумева окривљени, сведок сарадник, оставилац, правни следбеник или треће лице.

Законом је предвиђено да су надлежни органи за откривање, одузимање и управљање имовином проистеклом из кривичног дела: јавни тужилац, суд, организациона јединица Министарства унутрашњих послова надлежна за финансијску истрагу и Дирекција за управљање одузетом имовином. Од наведених органа инте-

Владан М. Драшковић

Фото: Емил Чонкић

ресантна је Организациона јединица МУП-а надлежна за финансијску истрагу јер њено оснивање подразумева да ће се убудуће откривањем имовине проистекле из кривичног дела бавити лица која су се специјализовала за такве врсте послова. То ће свакако омогућити професионалније, ефикасније и рационалније обављање наведених послова, па се може очекивати и већа успешност у откривању нарочито оне имовине која је склоњена кроз различите компликоване трансакције како би јој се изгубио траг и како би се појавила у легалним новчаним токовима. Дирекција за управљање одузетом имовином је потпуно нови орган у саставу Министарства правде. Надлежност Дирекције је одређена чланом 9. Закона, према коме је Дирекција надлежна да врши читав низ стручних послова везаних

за одузету имовину. И то, како за имовину проистеклу из кривичног дела тако и за предмете кривичног дела (члан 87. Кривични законик), имовинску корист прибављену кривичним делом (чл. 91. и 92. Кривични законик), као и имовину дату на име јемства у кривичном поступку. У одредбама Закона које се односе на положај Дирекције, руковођење Дирекцијом њено унутрашње уређење и рад посебно издвајамо ону која се односи на одредбу да директор Дирекције не може бити члан политичке странке.

Финансијска истрага

Питање је свакако да ли ће се та одредба поштовати и како је уопште могуће проверити да ли је неко члан политичке странке. Али, ако је ово покушај деполитизације и департизације у корист

професионализма и стручности, онда је таква одредба свакако вредна хвале.

Поступком за одузимање имовине обухваћене су области финансијске истраге, привременог и трајног одузимања имовине. Финансијска истрага покреће се против власника кад постоје основи сумње да поседује знатну имовину проистеклу из кривичног дела. Подсећања ради, власником у смислу овог закона подразумевају се окривљени, сведок сарадник, оставилац, правни следбеник, или треће лице. Циљ финансијске истраге јесте да се прикупе докази о имовини, законитим приходима и трошковима живота окривљеног, сведока сарадника или оставиоца, као и докази о имовини коју је наследио правни следбеник, односно докази о имовини и накнади за коју је имовина пренета на треће лице. Дакле, финансијска истрага није усмерена према приходима и трошковима живота правног следбеника или трећег лица који ће у оквиру финансијске истраге бити обухваћени само у оној мери у којој се то односи на наслеђену имовину, односно на имовини која је теретним или бестеретним располагањем пренета на треће лице од стране окривљеног, сведока сарадника или оставиоца. Значајно је напоменути да је прописана обавеза свих органа који учествују у финансијској истрази да поступају са нарочитом хитношћу, као и да сви прикупљени подаци у оквиру финансијске истраге представљају тајну.

Привремено одузимање имовине

Покретање финансијске истраге као и руковођење истом стављени су у искључиву надлежност јавног тужиоца. Он је овлашћен да изда наредбу Јединици за финансијску истрагу ради предузимања потребних мера приликом прикупљања доказа. Државни, други органи и организације и јавне службе дужни су да Јединици омогуће увид и доставе податке, доку-

мента и друге предмете који могу послужити као доказ. При томе се наведена обавеза не може избећи позивањем на обавезу чувања пословне, службене, државне, односно војне тајне. Јавни тужилац је овлашћен да изда наредбу банкарској или другој финансијској организацији да Јединици достави податке о стању пословних и личних рачуна и сефова власника. Ово овлашћење представља изузетак у односу на решење из Закона о кривичном поступку у коме је такво овлашћење било на поступајућем судији. Намера је да се омогући ефикасно спровођење финансијске истраге и проверавање основа за сумњу.

Када финансијска истрага укаже да постоји основана сумња да власник поседује знатну имовину проистеклу из кривичног дела, а постоји и опасност да би касније одузимање наведене имовине било отежано или онемогућено, јавни тужилац овлашћен је да поднесе захтев за привремено одузимање имовине. Наведени захтев обавезно садржи: податке о власнику, опис и законски назив кривичног дела, означавање имовине коју треба одузети, доказе о имовини, околности из којих произилази основана сумња да имовина проистиче из кривичног дела и разлоге који оправдавају потребу за привременим одузимањем имовине. Иако је поступак по овом захтеву веома хитан, у циљу спречавања онемогућавања привременог одузимања имовине, јавни тужилац је овлашћен да донесе наредбу о забрани располагања имовином и о привременом одузимању покретне имовине. Наведена наредба ограниченог је трајања и важе само до доношења одлуке суда о захтеву јавног тужиоца за привремено одузимање имовине.

Иако је законодавац несрећно одабрао истоветне изразе за привремено одузимање имовине по захтеву и по наредби јавног тужиоца, ипак се ради о различитим ситуацијама које треба разликовати. Наиме, јавни тужилац овлашћен је да изда наредбу којом

забрањује располагање имовином (непокретном) и којом привремено одузима покретну имовину, док одлука суда о привременом одузимању имовине обухвата и покретну и непокретну имовину. Такође, наредба јавног тужиоца је замишљена као веома краткотрајна мера (може трајати најдуже до доношења одлуке суда), прецизније пет дана од дана подношења захтева суду. На тај начин законодавац се постарао да евентуално ограничавање права грађана по основу наредбе јавног тужиоца сведе на најмању могућу меру.

Рочиште

Пре доношења одлуке о захтеву за привремено одузимање имовине, суд је дужан да закаже рочиште на које ће позвати власника, његовог браниоца, односно пуномоћника (ако га има) и јавног тужиоца. Законом је прописано да ће се рочиште по захтеву за привремено одузимање имовине одржати у року од пет дана од дана подношења захтева, али постоји бојазан да је законодавац у овом случају оставио веома кратак временски рок који ће онемогућити његово поштовање у пракси. Наиме, у року од пет дана од дана подношења захтева јавног тужиоца суд је дужан да одржи рочиште на које ће позвати сва предходно набројана лица. У случају да се позив власнику или његовом браниоцу, односно пуномоћнику није могао уручити на познатим адресама, прописано је да ће суд власнику поставити пуномоћника по службеној дужности за поступак привременог одузимања имовине. Очигледно је да ће се позивање у конкретном случају морати вршити преко судских позивара и сасвим је јасно да ће за тако нешто бити потребно најмање два дана. У случају да власнику, његовом браниоцу или пуномоћнику није могао бити уручен позив, предвиђено је да суд власнику постави пуномоћника по службеној дужности. Овај институт ће вероватно изазвати доста полемич-

ка и нејасноћа с обзиром на то да није предвиђен Законом о кривичном поступку. Закон о парничном поступку у члану 79. предвиђа постављање привременог заступника, између осталог и за случај да је пребивалиште, односно боравиште туженог непознато, а тужени нема пуномоћника, или ако се тужени, односно његов законски заступник, који немају пуномоћника налазе у иностранству, а достављање се није могло извршити. Иако по нашем мишљењу институти пуномоћника по службеној дужности у поступку одузимања имовине (привременог и трајног) и институт привременог заступника предвиђен Законом о парничном поступку имају несумњиво много сличности, сматрамо да се не би могла применити аналогија између наведених института јер је законодавац изричитом законском одредбом у члану 4. предвидео да ће се, ако није другачије прописано, сходно примењивати одредбе Закона о кривичном поступку.

Могући проблеми

У том смислу сматрамо да ће у пракси спорно бити следеће:

1) ко може бити именован за пуномоћника по службеној дужности у поступку одузимања имовине; 2) да ли је суд дужан да објави оглас о постављењу пуномоћника по службеној дужности у „Службеном гласнику РС“ или у штампи како би омогућио власнику да буде обавештен; 3) који се рок мора оставити пуномоћнику по службеној дужности у поступку привременог одузимања имовине за припрему (ако се уопште мора оставити неки рок); 4) коме за свој рад одговара пуномоћник; 5) да ли је пуномоћник обавезан да се прихвати заступања или може да га одбије итд.

Разлог за постављање наведених питања је крајње практичан. У пракси се лако може догодити да ако су пуномоћници постављени из реда адвоката затраже

да имају разуман рок ради припреме за рочиште, уколико им се такав рок не одобри одбију да обављају дужност пуномоћника по службеној дужности, будући да су Кодексом професионалне етике обавезани да свој посао обављају савесно и професионално, пружајући клијентима услуге у складу са својим најбољим знањем. Рочиште на коме се привремено одузима имовина и на коме пуномоћник треба да оспорава наводе јавног тужиоца претпоставља озбиљну припрему а то захтева одређено време, које је дуже од дан или два. Зато је могуће претпоставити и ситуацију у којој адвокати неће хтети да заступају, између осталог да би себе заштитили од могућих тужби за накнаду штете због несавесног заступања. Као додатно питање поставља се и како ће суд постављати пуномоћнике по службеној дужности : редом са списка преко Адвокатске коморе или произвољно по сопственом избору?

Из наведених (спорних) питања произилази да наведени рок од пет дана највероватније у пракси неће моћи да буде реализован, а судска пракса ће морати да реши питања на која смо се осврнули како би се обезбедило ефективно остваривање Уставом гарантованог права на правично суђење и избегло евентуално покретање поступка по уставној жалби пред Уставним судом Републике Србије.

Терет доказивања

По питању поступка за трајно одузимање имовине, издвојили бисмо одредбе којима се регулише доказивање на главном рочишту, а које чини се представљају кључ за разумевање Закона. Наиме, члан 33, став 2. Закона прописано је да ако је захтев усмерен на имовину осуђеног, односно сведока сарадника, јавни тужилац износи доказе о имовини коју осуђени, односно сведок сарадник поседује, о његовим законитим приходима и околностима које

указују на постојање очигледне несразмере између имовине и законитих прихода. Осуђени, сведок сарадник, односно њихови пуномоћници оспоравају наводе јавног тужиоца. Дакле, овом одредбом терет доказивања са јавног тужиоца суштински је пребачен на осуђеног, односно сведока сарадника за сву ону имовину која представља разлику између њихових законитих прихода и имовине коју поседују. Једноставно речено, ако јавни тужилац докаже постојање имовине која по вредности превазилази законите приходе које су осуђени или сведок сарадник имали, на њима је терет доказивања о законитости стечене имовине. Они могу доказивати да имовина која се у захтеву наводи није њихова, да су њихови законити приходи били виши од онога што је јавни тужилац навео, да су имовину стекли наслеђем, поклоном, или, на пример, коцком. Уколико не успеју да докажу законитост прихода или начина на који су стекли имовину, сматраће се да је проистекла из кривичног дела и она ће бити одузета.

Управо чињеница да је терет доказивања законитости стечене имовине пребачен на осуђено лице или на сведока сарадника чини овај закон ефикасним инструментом за борбу против организованог криминала. Имовина за коју не буде могуће доказати законитост стицања биће одузета и на тај начин биће умањена материјална основа за даље вршење криминалних активности, али истовремено и послата порука домаћој и међународној јавности о одлучности државе да се обрачуна са организованим криминалом и корупцијом. Свакако, да ће се тек применом у пракси показати све добре и лоше стране Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, али несумњиво је да овај закон представља инструмент који је био неопходан и чија ће примена у пракси дати позитивне резултате.

Адвокат Владан М. Драшковић

ДА ЛИ ПОСТОЈИ КРИВИЧНО ДЕЛО КРАЂЕ У САИЗВРШИЛАШТВУ?

Према свим кривичним пријавама за кривично дело крађе из члана 203. став 1. КЗ поднете против више од једног лица, односно где постоји саизвршилаштво, а поготово тамо где има три или више лица морало би да се тужи за кривично дело тешке крађе из члана 204. став 1. тачка 2. КЗ.

Последњих година кривично право наше земље с правом може понети атрибут веома динамичне гране права, како у сфери материјалног, тако и у сфери процесног кривичног законодавства. Увођењем великог броја нових правних института (као што су одговорност правних лица за кривична дела, одузимање имовине проистекле из кривичног дела, организација кривичног правосуђа...), може се констатовати да је нормативни рад у пуном замаху. У овако захукталој креативној атмосфери остало је у сенци доношење Кривичног законика од 1. јануара 2006. године и измене које је тај Законик донео у оквиру постојећих елемената бића кривичног дела тешке крађе из члана 204. став 1. тачка 2. КЗ, односно реперкусија које су предметне промене генерисале.

Неједнако поступање

Ради се о “тихој” промени, која се рефлектовала на рад јавних тужилаштава, али и судова. Ова промена је изазвала и одређену дисхармонију у поступању, насталу услед неједнаког поступања поводом кривичних пријава поднетих у случајевима када је кри-

вично дело крађе из члана 203. став 1. КЗ извршено од стране два лица. Неки поступци се покрећу за кривично дело крађе у саизвршилаштво из члана 203. став 1. у вези са чланом 33. КЗ, а неки за кривично дело тешке крађе у саизвршилаштво из члана 204. став 1. тачка 2 у вези са чланом 33. КЗ. Све то доводи до експлицитног кршења члана 36. Устава Републике Србије о једнакости заштите права грађана пред судовима и другим органима, будући да се на описани начин окривљени различито кажњавају за слична поступања. Имајући у виду разлику у висини запређене казне за ова два кривична дела, реч је о немалој повреди закона у корист окривљених који су гоњени за лакше кривично дело.

Посебан значај имовинских деликата уопште произилази и из околности да они представљају најчешћи вид кривичних дела, те да њихово учешће у укупном криминалитету прелази половину свих извршених кривичних дела. Ако се томе дода да су кривична дела крађе и тешке крађе у оквиру корпуса имовинских кривичних дела два кривична дела која се најчешће врше, као и да јавна тужилаштва свакодневно добијају велики број пријава за

ова кривична дела, проблем правилне квалификације још више долази до изражаја.

Тумачење и пракса

Претходно решење садржано у тада важећем Кривичном закону Републике Србије предвиђало је да кривично дело тешке крађе из члана 166. став 1. тачка 2. КЗ РС постоји уколико се више лица удружило за вршење крађа. Тадашња судска пракса као уосталом и садашња, јединствено је стајала на становишту да се појам више лица (који представља такозвану каучук-норму) тумачи као два или више лица. Овакав став Врховни суд Србије је образложио тиме “...што се и два лица појављују као такав састав који је у стању да заједничким деловањем на основу претходног договора створи појачану друштвену опасност, која је основ да се њихово дело квалификује као тешка крађа...”. Међутим, битна дистинкција у односу на данас постојеће решење се огледала у чињеници да је тражено да се утврди да, поред објективног елемента (околности да је крађа извршена од стране два или више лица), постоји и субјективни елемент (да су се та лица удружила за вршење крађа).

По природи ствари, субјективни елемент је у пракси било доста тешко утврдити. Наиме, већина окривљених бранила се на начин који је повољнији за њих и тврдила како су тек у моменту када су се нашли на месту извршења дошли на идеју да кривично дело изврше. То је повлачило блажу квалификацију, јер се претходно поменута намера није могла утврдити. Чак и у ситуацијама у којима би окривљени изјављивали да су се претходно договорили да кривично дело изврше, поступци су се по инерцији настављали и завршавали са лакшом квалификацијом, чиме се пренебрегавала ова законска одредба и долазило је до повреде закона у корист окривљених. Због наведених разлога ова одредба ретко је примењивана и некако се налазила у запећку тока кривичних поступака вођених за имовинска кривична дела крађе и тешке крађе.

Став суда и теоретичара

Ступањем на снагу Кривичног законика, одредба члана 204. став 1. тачка 2. КЗ доживела је измену која је само наизглед мала, али изузетно битна. Међутим, њу нису на прави начин испратили органи гоњења, пре свега тужилаштва, што доводи и суд до конфузије због неједнаког квалификовања истоврсног поступања окривљених од стране тужилаштва. Ова одредба је формулисана тако да кривично дело тешке крађе из члана 204. став 1. тачка 2. КЗ постоји уколико је кривично дело крађе из члана 203. став 1. КЗ учињено од стране више лица. Дакле, не тражи се више постојање раније захтеваног субјективног елемента, односно утврђивање да ли су се та лица раније удружила у циљу вршења крађа.

Предраг Ћетковић

У међувремену, став Врховног суда Србије у вези са тумачењем каучук-норме више лица није се изменио, те и даље стоји упутство да се она тумачи као два или више лица, односно најмање два лица. У правном схватању Кривичног одељења Врховног суда Србије од 31. маја 1993. године дословце стоји: „Када се у кривичном закону у опису обележја кривичног дела употребљавају изрази „више лица“ и „већи број људи“, онда треба подразумевати: више лица као најмање два лица, група као најмање три лица и већи број људи као најмање десет лица“.

Ипак, може се рећи да овај став у пракси нижих судова полако добија заслужено место. Окружни суд у Београду, у пресуди Кж 484/07 од 23. фебруара 2007. године сматра да су два окривљена извршила тешку крађу из члана 204. став 1. тачка 2. КЗ, тако што је један од њих заговарао продавачицу, а други окривљени јој је из локала узео новчаник са новцем.

Поред оваквог става судске праксе и кривичноправна теорија сматра да би већ крађу од стране два лица требало квалификовати као облик тешке крађе. Др Зоран Стојановић о томе каже следеће: „Под појмом више лица судска пракса подразумева најмање два лица (према схватању Кривичног одељења ВСС од 31. маја 1993. године). Иако закон користи заједнички израз за све облике тешке крађе, па и за овај да је крађа учињена, овде се, ипак, мора радити о томе да је крађа извршена од стране најмање два лица, тј. да се ради о саизвршиоцима... За овај облик тешке крађе више се не захтева као у ранијем законодавству и други услов да су се више лица удружила у циљу вршења кривичних дела тешке крађе.“

Сходно важећем ставу Врховног суда Србије и др Љубиша Лазаревић дошао је до истог закључка: „Појам „више“ означава, по правилу, најмање три или више лица, али се у теорији и

судској пракси узима да ово дело постоји када су у његовом извршењу учествовала само два лица.“

Овакво стање је прилично јасно констатовано и судија Илија Симић, наводећи: „Ова врста крађе практично укида приликом извршења крађе саизвршилаштво, с обзиром на то да крађа извршена у саизвршилаштву представља кривично дело тешке крађе из тачке 2“.

Правосудна искушења

Веома је важно да пре свега јавна тужилаштва у оптужне акте стављају правилну квалификацију овог кривичног дела како се судови не би нашли у искушењу да чине битне повреде одредаба кривичног поступка и повреде идентитет оптужбе и пресуде. Иако према члану 351. став 2. Законика о кривичном поступку, суд није везан за предлоге јавног тужиоца у погледу правне оцене дела, Окружни суд у Београду, у пресуди Кж 2361/06 од 19. децембра 2006. године заузео је следећи став: „Када је оптужницом окривљеном стављено на терет извршење кривичног дела крађе у саизвршилаштву прописано у члана 203. став 1. КЗ, и у оптужници није наведено да је крађу извршило више лица, суд због идентитета оптужбе и пресуде нема овлашћење да окривљене огласи кривим за извршење кривичног дела тешке крађе, без обзира на то што је крађу извршило више лица.“

Имајући у виду различите ставове по питању квалификације (тешке) крађе коју су извршила два лица, Четврто општинско јавно тужилаштво у Београду тражило је мишљење од Окружног тужилаштва у Београду по питању правилне квалификације. У одговору на то питање Окружно јавно тужилаштво у Београду, дописом А бр. 503/08 од октобра 2008. године изјаснило се да сматра да би правилна

квалификација, у складу са већ поменутиим тумачењем Врховног суда Србије, била тешка крађа из члана 204. став 1. тачка 2. КЗ. Тиме је и другостепени јавнотужилачки орган стао на страну наведене квалификације.

Језичка недоследност

Заиста је нејасно из којих разлога (осим инерције јавних тужилаштва и судова) тумачење синтагме више лица као два или више лица наилази на отпор у практичној примени управо код овог кривичног дела. Уколико бисмо усмерили нашу анализу на нека друга кривична дела, видели бисмо да се ова синтагма без икаквих проблема тумачи и примењује у пракси као два или више лица. Рецимо, код кривичног дела разбојништва из члана 206. КЗ, уколико су дело извршила бар два лица, процесуира се као став 3. тог кривичног дела, који предвиђа квалификовани облик уколико је дело извршило више лица. Тако и код кривичног дела угрожавања сигурности из члана 138. КЗ, квалификовани облик предвиђен ставом 2. постоји уколико је дело учињено према више лица, и у пракси није било дилема да квалификовани облик постоји већ уколико је дело извршено према два лица.

Разлози за тумачење предметне синтагме на описани начин можда леже и у извесној језичкој недоследности коју она изазива у ушима правника. На ову какофонију и разлику између речи „два“ и „више“ лепо је указано у већ поменутом мишљењу београдског Окружног јавног тужилаштва, у коме је, Милија Миловановић извршио лексичку компарацију, па је између осталог, наведено: „једногласје- двогласје- вишегласје“, „једноспратница- двоспратница - вишеспратница“, „једнополни- двоплни- вишеполни“, „једнонационална- двонационална- вишенационална“ итд. И заиста,

уколико бисмо отворили речнике, нашли бисмо да реч више има три значења: 1. компаратив од високо; 2. компаратив од много; 3. већ; док више као први део сложенице значи 1. много; 2. горе, напред. Дакле, са лингвистичког аспекта реч „више“ нема ни у једном случају значење речи „два“.

Правна сигурност

Међутим, без обзира на очигледну језичку неспретност ово тумачење Врховног суда Србије је већ 15 година на снази и самим тим значајно доприноси одржавању правне сигурности у раду јавних тужилаштва и судова, као и избегавању ситуација до којих може доћи различитим тумачењем исте синтагме код различитих кривичних дела, или још горе, њеним изостављањем тамо где јој је место. Као што смо већ напоменули, резултат би био неједнако поступање у истоврсним случајевима и арбитражност чиме би значајно била угрожена једнакост грађана пред судовима. Тако нешто не би смело да постоји у правном систему једне државе која тежи да буде правна.

Узимајући све ово у обзир, пледирамо став да би по свим кривичним пријавама за кривично дело крађе из члана 203. став 1. КЗ поднетим против више од једног лица, односно где постоји саизвршилаштво, а поготово тамо где има три или више лица, морало да се тужи за кривично дело тешке крађе из члана 204. став 1. тачка 2. КЗ. На тај начин би се у потпуности обезбедило једнообразно поступање правосудних органа и избегла арбитражност, што би био значајан искорак у сферу правне сигурности.

Предраг Ђетковић, помоћник јавног тужиоца у Четврто општинском јавном тужилаштву у Београду

Припрема се закон који ће регулисати материју тајних података

Четири степена тајности

Србија је тренутно једина земља у Европи која нема законом регулисан систем одређивања, заштите и располагања такозваним тајним информацијама, односно подацима који су посебно заштићени због своје важности за функционисање државе. Уопштено говорећи, располагање информацијама од јавног значаја, информацијама о појединцу сакупљеним од стране различитих служби и установа, као и информацијама које имају ознаку тајности требало би да буде уређено са три законска текста која би се бавила поменути подручјима. Од та три закона Србија већ има: Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја и Закон о заштити података о личности. Ови закони су увели неке новине у правни живот Србије, али је евидентан недостатак трећег дела ове нормативне слагалице, односно законски текст који би се бавио тајним подацима.

Уредбе уместо закона

Најважнији акт којим се тренутно регулише ова област, јесте Уредба о критеријумима за утврђивање података значајних за одбрану земље, који се морају чувати као државна или службена тајна и о утврђивању задатака и послова од посебног значаја за одбрану земље, које треба штитити применом посебних мера безбедности. Ова уредба, међутим, није једини нормативни акт у употреби. Постоји још преко тридесет законских и подзаконских докумената различитог нивоа и порекла, који се на неки начин, најчешће само делимично и успутно, баве одређеним поступцима класификације, заштите и декласификације одређених врста подата-

Увођењем прецизних и строгих критеријума класификације неког податка, односно документа у коме је он садржан, смањиће се број докумената који носе највише ознаке тајности

ка. Подзаконски режим којим се тренутно регулише ова област, као и разнородност различитих подсистема насталих некоординисаним доношењем нормативе током последњих двадесетак година, неприхватљив је из више разлога.

Најпре, у питању је законска материја, што међународни стандарди, упоредна искуства, као и логика регулисања приступа информацијама у демократском друштву јасно показују. Подзаконским регулисањем тако осетљиве области у руке извршне власти пребацују се значајна овлашћења која директно могу утицати на учестало, систематско и организовано кршење људских права, као и других законских права грађана. Истовремено, постоји реална потреба да се, због динамике појединих стандарда, међународне сарадње и размене информација осетљиве, безбедносне природе, остави простор за одговарајуће акте Владе и других органа управе, али у јасно дефинисаним законским оквирима.

На основу постојећих прописа, могу се разликовати и врсте тајни и степени тајности. Тако имамо службену, војну и државну

тајну и свака од њих може бити означена као интерна, поверљива или строго поверљива. Овакав концепт је напуштен у земљама Европе које су прешле на далеко једноставнију поделу која обухвата само степен тајности, а не и врсту тајне. Ова подела је рационалнија, јер није битно порекло поверљивости податка, него чињеница да је податак поверљив. Отуда постоје четири степена тајности: “интерно”, “поверљиво”, “строго поверљиво” и “државна тајна”.

Неусклађеност

У структурама које се баве подацима који могу бити означени као тајни (полиција, БИА, Војска Србије, војне службе безбедности, Министарство спољних послова итд.) постоје интерни акти који олакшавају руковање и поступање са тајним подацима. Ови подрежими настали на основу уредби нису увек усклађени. Србија је истовремено наследила и тзв. федерална министарства (спољне послове, одбрану, а пре тога и део унутрашњих послова), која су деценијама поступала по прописима федерације, односно државне заједнице. Јединствени законски пропис би ове подрежиме унификовао, чиме би се комуникација између различитих органа и служби олакшала, а документи подвели под јединствени систем чувања, руковања, заштите и размене.

Ову ситуацију је ипак тешко замислити, имајући у виду дугогодишњу лошу праксу која постоји у оним органима управе који се баве пословима од посебног значаја за интересе земље (одбрана, безбедност, спољни послови). У њима се практично по инерцији свака комуникација, како унутар органа управе тако и са било

Мр Марио Реџановић

којим спољним ентитетом, обележава ознаком “интерно”. Ово је карактеристично за војне, полицијске и обавештајне органе, агенције и институције. Ознаке “поверљиво” и “строга поверљиво” често носе документи који не завређују да уопште буду означени као тајна. Такође, не постоји практично никаква контрола поступака стављања ознака тајности на одређена документа, као ни скидања те ознаке.

Због свега реченог, Србија би у блиској будућности могла имати значајне проблеме приликом размене поверљивих информација са било којом државом чланицом Европске уније и НАТО-а, као и са директном разменом информација са тим међународним организацијама. Стандарди које су ове организације увеле, а државе-чланице прихватиле и имплементирале у своја национална законодавства, развијени су још током деведесетих година прошлог века и непрестано еволуирају. Српски законодавци са тим решењима до сада нису били упознати нити је српско законодавство са њима било

компатибилно. О важности безбедносних стандарда комуникације који су у међународној употреби говори и чињеница да су их преузеле и државе које нису чланице НАТО и ЕУ, али са овим организацијама блиско сарађују свакодневно размењујући информације од обостраног значаја, као што су Русија и Кина.

Правне празнине

Чак иако занемаримо проблеме које Србија може имати у међународној сарадњи и

међународним интеграцијама уопште, остају они које овакав систем производи у унутрашњем правном животу. Познат је нпр. случај бившег министра унутрашњих послова, који је у поступку за убиство премијера Зорана Ђинђића пред специјалним одељењем Окружног суда у Београду тражио од Владе да га ослободи обавезе чувања државне тајне како би могао да се обрати суду и одговори на одређена питања. Влада је то и учинила, али је остало нејасно према ком основу је могла тако нешто да уради. Ове правне празнине нису добре. Судови не могу до краја утврдити чињенично стање и одредити материјалну истину, или ће се она утврдити са великим закашњењем због одређених процедура “скидања” ознака тајности, односно декласификације одређених информација. Питање је шта би се догодило да је процена била да се са таквих информација не може скинути ознака тајности, или да се Влада “огласила ненадлежном”, што је, такође, била реална могућност у поме-

нутој ситуацији. Такође, није регулисано ни питање шта ће се десити уколико тајни податак доспе на било који начин у јавност. У случају, нпр. објављивања у новинама, аутор новинског текста ће одговорати за одавање тајне, што би било бесмислено јер задатак новинара јесте да извештава јавност, а државе да сачува своје тајне информације. Па уместо да се држава позабави начином на који је информација дошла у јавност, она ће гонити онога ко ју је објавио.

До сада је неколико пута било покретано питање доношења тзв. закона о тајнама, односно законског текста који би ставио тачку на многе од наведених проблема и унапредио систем чувања и размене тајних података. Цивилни сектор у Србији је такође препознао проблем и покушао да утиче на надлежне државне структуре да се што пре усвоји неки од постојећих модела закона. Међу овим моделима треба истаћи онај који је израдила Коалиција за слободу приступа информацијама. Осим њега, постоји још неколико модела закона, као и предлог нацрта закона, који је израдила стручна група Министарства правде. Полазећи од постојећих решења и поменутих међународних стандарда, а нарочито имајући у виду позитивно оцењена искуства неких суседних земаља, тренутно се ради на предлогу закона који би заокружио материју о располагању информацијама.

Решења у новом закону

Нови закон који ће регулисати материју тајних података увешће неколико новина у правни живот Србије. Пре свега, значајно је увођење четири степена тајности, које ће заменити постојећи систем. У питању су степени “интерно”, “поверљиво”, “строга поверљиво” и “државна тајна”. Као што се може приметити, на овај начин се напушта

подела према врстама тајности података и усклађује се српски систем са системом Европске уније. Такође, увођењем прецизних и строгих критеријума класификације неког податка, односно документа у коме је он садржан, смањиће се број докумената који носе највише ознаке тајности – тако у многим земљама постоји мање од десет докумената који носе ознаку “државна тајна”.

Такође, ситуација која је сада општеприсутна, у којој практично свако лице може без образложења и претходних консултација са надређенима да прогласи било коју информацију, документ или податак тајним и да му произвољно додели степен тајности, постаће ствар прошлости. Закон ће јасно утврдити ко, под којим условима (критеријумима) и на који начин може ставити ознаку тајности на неки документ. Писано образложење као саставни део поступка класификације неког документа добија на значају због предвиђеног система непосредне и накнадне контроле.

За располагање документима који садрже класификоване информације биће потребна посебна дозвола. У зависности од степена тајности документа у који се тражи увид, дозвола ће се добијати на одређено време и према детаљно прописаној процедури, а моћи ће да је прибаве лица која прођу безбедносну проверу, или лица која право на приступ таквим подацима стичу аутоматски на основу функције коју обављају. Такође, више неће постојати апсолутне тајне: чак и када лице које класификује документ на њему не назначи период након којег ће информација постати доступна јавности, или догађај чијим ће наступањем престати потреба за тајношћу, биће одређени апсолутни рокови скидања ознаке тајности за поједине степене тајности. И више од тога, све информације које су проглашене тајним биће периодично преиспитиване како би се утврдило да ли је њихова тајност и даље неопходна. Истовремено ће поједини органи имати могућност да у сваком тренутку поставе питање оправ-

даности чувања неког податка, односно документа као тајне.

Велику улогу у поступку контроле и декласификације имаће централни државни органи Народна скупштина, председник Републике, Влада и Врховни касациони суд. Значајан простор у закону биће посвећен и поступцима и механизмима чувања и заштите класификованих података, јер је тај сегмент један од најважнијих не само ради заштите интереса државе, већ и ради могућности размене информација са другим државама и међународним организацијама.

Треба напоменути да закон обавља само оне врсте тајни које по својој природи спадају у материју заштите безбедносних интереса земље. Тако ће у њему бити регулисане државна, службена и војна тајна, док ће друге врсте тајни као што су професионална и пословна бити подвгнуте другим правним режимима.

Мр Марио Рељановић
истраживач-сарадник
Институт за упоредно право

Како заштитити државни интерес и очувати право грађана?

Једна од основних дилема која се појављује приликом израде оваквог законског текста, који уз то први на описан начин регулише веома компликовану материју тајних података, јесте како ускладити интерес државе да заштити податке који би могли да угрозе њено функционисање, безбедност њених грађана, па чак и њен опстанак, а истовремено очувати једно од основних права грађана – право на информисаност.

Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја увео је тест неопходности у демократском друштву. Будући закон о тајним подацима ће морати да се позове на овај тест, јер је класификовање информација заправо једна врста ограничавања њихове доступности на ужи круг корисника. Деликатни баланс између права грађанина да зна и права државе да штити, мора се наћи пре свега у јасном законском регулисању шта ће се, под којим условима и од стране ког овлашћеног лица прогласити тајним податком. Нажалост, девалвација стандарда тајности присутна је већ готово две деценије у раду одређених институција и служби, а нарочито војске, полиције, цивилних и војних служби безбедности. Критеријуми по којима се поступа у таквим случајевима, надзорни механизми, односно спољна и унутрашња контрола, као и појачана одговорност овлашћених лица за класификацију, руковање и декласификацију података, мере су које се морају предузети како би се створили предуслови за нову безбедносну културу. Стварање овакве културе понашања и поступања није значајно само за поменуте службе, већ и за све грађане који мисле да имају право да знају и да буду информисани. У том смислу ће се остварити и интерес јавности да зна, као и слободни демократски поредак и отворено друштво како је то означено у одређивању предмета регулисања Закона о слободном приступу информацијама.

Аиварс Остапко: УЛОГА КАНЦЕЛАРИЈЕ ТУЖИОЦИ ПРИСУСТВУЈУ

Главног тужиоца именује парламент (Саеима) на рок од пет година, поштујући препоруке председавајућег Врховног суда

Тужилаштва играју кључну улогу као веза између влада које су одговорне за кривичне стратегије и судова који морају да буду независни. Њихове функције и овлашћења тако зависе од равнотеже коју није лако одредити. Функције јавних тужилаца у Европи значајно варирају у зависности од разлика у њиховом статусу и улога у системима правосуђа.

Принципи и безбедносне мреже које се налазе у Препорукама Савета Европе 19 (2000.) о улози јавног тужилаштва у систему кривичног правосуђа имају за циљ да гарантују у свим системима основне принципе одвајања овлашћења између законодавне, извршне и судске власти. Препоруке обезбеђују са једне стране, довољан ниво оперативне независности јавних тужилаца у извршавању својих дужности без неоправданог мешања, а са друге стране довољан ниво демократске одговорности за активности тужилаштва и одговорности за појединачне грешке на дисциплинском, административном, цивилном и кривичном нивоу.

Од 5. септембра 2008. године у Београду је имплементиран пројекат који финансира Европска комисија у циљу наставка пружања

Аиварс Остапко у канцеларији нашег Удружења

подршке српској влади која улаже напоре да развије независно судство у складу са стандардима и праксама ЕУ и Савета Европе, а посебно да успостави, усвоји и подржи пренос одговорности и мандата са Министарства правде на Високи савет судства и на Државно веће тужилаца, као и да пружи подршку имплементацији стратегије реформе правосуђа.

Пројекат Европске комисије

Тренутно се обавља активан рад у оквирима датог пројекта на изради поступака за именовање, евалуацију, постављање и унапређење тужилаца у тесној сарадњи са службеницима Канцеларије републичког јавног тужиоца, као и са Удружењем тужилаца. Овај рад ће се у скорој будућности наставити, како би се развили поступци за решавање дисциплинских питања и параметара за сакупљање и оцену продуктивности тужилаца.

Да бих напоменуо нешто о сис-

тему Канцеларије тужилаштва у Летонији и њеној улози у судству, радо ћу описати карактеристике које одређују Канцеларију тужилаштва и њену улогу у Летонији.

Као и у српском правном систему, према Закону о Канцеларији тужилаштва Републике Летоније, Канцеларија тужилаштва је независна установа судске власти. Основни принципи вршења дужности тужилаца су имплементирани тако да тужилац приликом прегледања одређених случајева доноси своје одлуке независно и једнострано на основу својих уверења и закона, покоравалући се претпоставци о невиности, једнакости особа пред законом и судом, као и истини.

Канцеларија тужилаштва има функције, чији је обим шири од оних које има садашње српско тужилаштво. Наиме, поменути Канцеларија надгледа теренски рад истражних агенција, организује, води и врши преткривичне истраге, започиње и води кривичне тужбе, судски гони у

ТУЖИЛАШТВА У СУДСКОМ СИСТЕМУ ЛЕТОНИЈЕ И СЕДНИЦАМА ВЛАДЕ

име државе и надгледа извршење казни. Истовремено, штити права и легитимне интересе особа и државе, у складу са поступцима прописаним законом (односно, подноси захтеве или молбе суду у случајевима прописаним законом када информације садрже податке о кривичним делима или правима или законским интересима особа које нису у могућности да их бране, особа са ограниченим способностима, инвалида, малолетника, затвореника и других особа које имају ограничене могућности да бране своја права када су нарушена...) и учествује у прегледању случајева пред судом као што је то одређено законом.

Организација

Треба напоменути да је структура Канцеларије слична српској Канцеларији тужилаштва. – централизовани систем институција на три нивоа којима управља главни тужилац.

Канцеларија тужилаштва састоји се од: Канцеларије главног тужиоца, канцеларија тужилаштва судских области, окружних (градских) канцеларија тужилаштва и специјализованих канцеларија тужилаштва.

Канцеларије тужилаштва судских области је основао главни тужилац, у складу са територијалном поделом прописаном Законом о судским овлашћењима и оне врше све функције канцеларија тужилаштва на територијама судских области.

Окружне канцеларије тужилаштва (републички град) основао је Главни тужилац, у складу са административном територијалном поделом земље, а у граду Риги, у складу са судским

окрузима тог града. Оне врше све функције Канцеларије тужилаштва на територији округа (републички градови).

лаштва за царинске послове, Канцеларија тужилаштва за рехабилитацију и Специјалне агенције и Канцеларија тужилаштва

БОРБА ПРОТИВ ПРАЊА НОВЦА

Главни тужилац основао је Канцеларију за спречавање прања новца од прихода који потичу од кривичних активности (Јединица за финансијске истраге) под контролом Канцеларије тужилаштва. Главни тужилац, такође, одређује њену структуру и особље у складу са финансијама распоређеним из националног буџета. Контролу спроводи главни тужилац и тужиоци које он посебно овласти. Све особе имају право да током контроле прегледају све информације, досијее, да захтевају објашњења запослених, да дају упутства у вези примећеним кршењем закона. У случају да су одлуке незаконите, главни тужилац једини има право да их опозове.

Главни тужилац може у хитним случајевима да успостави специјализовану грану канцеларија тужилаштва. Специјализована грана канцеларија тужилаштва може да има статус окружне или регионалне Канцеларије тужилаштва. То значи да осим Канцеларије главног тужиоца и пет Канцеларија тужилаштва судских округа, Летонија има 38 окружних канцеларија тужилаштва широм земље и шест специјализованих канцеларија тужилаштва (једну са статусом регионалне и пет са статусом окружне канцеларије тужилаштва). Ове канцеларије тужилаштва су специјализоване канцеларије тужилаштва за организовани криминал и друге гране (регионални статус), као и специјализована канцеларија тужилаштва за неколико грана (надгледа поштовање закона у затворским установама, а врши и функције тужилаштва у борби против криминала у вези са дрогом), Канцеларија тужилаштва Риге за моторни транспорт, Канцеларија тужи-

за истраживање финансијских и економских кривичних дела.

Канцеларија главног тужиоца

Укупно имамо 574 тужиоца у Канцеларији тужилаштва у, тј. исти број као и у Републици Србији без обзира на то што је популација у Летонији преко три пута мања него у Србији. То се може објаснити чињеницом да је у Летонији тужиоцима додељен шири обим функција.

Канцеларија главног тужиоца састоји се од одељења и јединица. Одељењима и јединицама Канцеларије главног тужиоца руководе виши тужиоци. У Канцеларији главног тужиоца имамо три одељења и осам јединица. Током привременог одсуства главног тужиоца након његовог постављања, главни тужилац је замењен једним од виших тужиоца из одељења.

Треба напоменути да је моја канцеларија у оквиру једног од одељења Канцеларије главног тужиоца, наиме унутар

Одељења за анализе и менаџмент. Тужиоци овог одељења нису укључени у кривично гоњење, али су њихове дужности повезане са унутрашњим радом организације Канцеларије тужилаштва, развојем прописа и давањем мишљења на састанцима са различитим установама министарстава и другим органима у вези са законским питањима. Тако сваки тужилац има право да уложи жалбу против правних аката које је усвојио кабинет министара и јавних управних органа или њихових службеника ако не поступају у складу са законом, примењујући посебне мере одређене законом. На пример, захтев тужиоца одмах забрањује кршење закона и испуњава законске одредбе, у супротном неко може да оптужи одређеног службеника за одговорност прописану законом.

Поред тога, главни тужилац и виши тужиоци одељења Канцеларије главног тужиоца

имају право да присуствују састанцима кабинета министара и да изложе своје мишљење о питањима на основу контроле и поштовања законских аката Устава (Сатверсме) и других закона.

Као што је раније истакнуто, главни тужилац води и контролише рад канцеларија тужилаштва, одређује њихову унутрашњу структуру и особље у складу са финансијама распоређеним из националног буџета и директно управља активностима тужилаца из Канцеларије главног тужиоца. Сваке године главни тужилац подноси јавни извештај о резултатима рада Канцеларије тужилаштва и одређује упутства за следећу годину. Извештај главног тужиоца објављује се у службеним новинама „Латвијас Вѣстнесис”.

Именовање

Што се тиче кандидата које имају право да постану тужи-

оци, треба нагласити да било који држављанин Републике Летоније који је постигао високо образовање из области права, прошао приправничку обуку у Канцеларији тужилаштва и који је положио квалификациони тест, може да постане позицији тужилац.

Поступак за приправничку обуку као и за квалификациони тест кандидата за позицију тужиоца одређује Савет главног тужиоца који је одобрио неколико упутстава које регулишу ова питања.

У Летонији не постоји Савет који ће бити основан у Србији, (Државно веће тужилаца), али делимичне функције таквог већа обавља Комисија за одобравање и квалификацију тужилаца коју је основао Савет главног тужиоца.

Главног тужиоца именује Парламент (Saeima) на рок од пет година поштујући препоруке Председавајућег Врховног суда. Више тужиоце именује главни тужилац на пет година, на основу мишљења верификационе комисије. Друге тужиоце поставља главни тужилац на неодређено време. Пре постављања или унапређења тужиоца, верификациона комисија даје мишљење о подобности тужиоца за ту позицију.

Ово би био само кратак увид о месту и улози Канцеларије тужилаштва у судском систему Летоније. Верујем да сам успео да створим представу о њеном значају као установе која је у вези са правосуђем.

Волео бих да свим својим колегама у Србији пожелим успех и издржљивост у вршењу дужности које су им додељене и које су од великог значаја за државу.

Аиварс Остапко, тужилац Одељења за анализе и менаџмент - Канцеларија главног тужиоца Летоније

УСЛОВИ ЗА ПРИЈЕМ У ТУЖИЛАШТВУ

Неће бити тужилац или кандидат за позицију тужиоца.

Тужилац или кандидат за позицију тужиоца може бити само држављанин Републике Летоније који, наравно, зна летонски језик.

За ова места не може да конкурише особа која је:

- проглашена неспособном у складу са поступком одређеним законом;
- кажњена за кривично дело (без обзира на укидање или брисање кривичног досијеа);
- осуђена за кривично дело, али је ослобођења од служења казне;
- оптужена за кривичну одговорност, али је кривични случај затворен по рехабилитативним основама.

Тужилац или кандидат за тужиоца не може бити ни особа која јесте или је била редовни или нередовни члан особља, агент, има боравиште или поседује тајну адресу Министарства одбране СССР-а, Државног тајног комитета СССР-а или Летонске ССР или Државне тајне службе, Обавештајне службе или Контраобавештајне службе држава које нису државе чланице Европске уније или Северно атлантског савеза;

Особа која је осумњичена, оптужена или могући осуђеник, такође, неће бити кандидат за позицију тужиоца, као ни она која јесте или је била члан забрањене организације након што је та организација забрањена законом или судском одлуком.

СТЕФАН ТИБО: ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ У РЕПУБЛИЦИ ФРАНЦУСКОЈ РУКОВОЂЕЊЕ ИСТРАГОМ

Све чланове тужилаштва именује председник Републике и министар правде, уз саветодавно мишљење Високог савета правосуђа које не обавезује извршну власт.

Јавни тужилац у Француској (Ministère public ili Parquet) задужен је за представљање друштва и његових интереса, као и за кривично гоњење. Јавни тужиоци имају дискреционо право да одлуче да ли ће некога кривично гонити или не. Иако су “независни”, хијерархијски су организовани и повезани са извршном влашћу преко Министарства правде. У Француској, такође, постоје судије и тужиоци у управним судовима и у ревизорским судовима, али то су одвојени органи и овде се нећемо њима бавити. Иако постоје сличности у избору, обуци и евалуацији јавних тужилаца и судија, специфична улога тужиоца утиче да се њихов статус и организација разликују од судијских.

Улога тужиоца

Јавни тужилац је задужен да штити интересе друштва, за кривично гоњење, може да интервенише у грађанским парницама, а има и административне дужности. Да би заштитио интересе друштва, јавни тужилац интервенише у грађанским парницама када је у питању грађански статус или у другим областима када жели да истакне својим ставом начин на који би закон требало да се спроводи.

У кривичним предметима руководи истрагом и има овлашћења над службеницима у одељењу за кривичне истраге.

Принцип рада којим се руководи је да има могућност да судски гони или не: он може некога да пошаље на суд, или да проследи досије истражном судији, или да спроведе алтернативне мере (медијација, помирење...), или чак да затвори досије, с тим да то није никада коначно. Када суд једном изрекне казну, он је задужен и за њено извршење и судија надлежан за извршење мора да тражи његово мишљење пре усвајања казне затвора.

Јавни тужилац води тужилаштво и у вези је са руководиоцем судског административног особља, али има и административну дужност која му даје могућност да заиста води истраге: надгледа службенике одељења за кривичне истраге, контролише их и њихов рад оцењује и прегледа. Такође, координира одељења за кривичне истраге полиције и жандармерије и ради на спречавању деликвенције надгледајући вршење локалних споразума за безбедност које су потписале локалне власти.

Статус и организација

Иако би неки волели поделу на два одвојена органа, француско правосуђе је још увек уједињено и чине га пет хиљада седамсто професионалних судија и хиљаду осамсто тужилаца, који имају заједнички назив *магистрати*. Судија може

Фото: Емили Чонкић

Стефан Тибо

да постане тужилац и обрнуто, иако се то дешава чешће на почетку каријере, а веома ретко након неколико година искуства и специјализације. Судије и тужиоци носе идентичне тоге током претреса (перика је забрањена након Револуције).

Њихова тога је углавном црна, изузев у апелационим и касационим судовима за свечана саслушања, у току којих магистрати носе црне и црвене тоге.

Једна од две главне разлике у статусу судија и тужилаца огледа се у сталности позиције судија коју тужиоци не уживају. Теоретски постоји могућност да добију друго задужење без пристанка, али се у пракси то веома ретко дешава. Друга разлика је у томе да се одељење тужилаца организује хијерар-

хијски: од министра правде до заменика јавних тужилаца, преко главног тужиоца и јавних тужилаца. Главни тужиоци се именују за сваки од тридесет пет апелационих судова и са њима раде и заменици главних тужилаца. Они су непосредни надређени јавним тужиоцима, који се именују за сваки од хиљаду осамдесет судова прве инстанце и са њима раде у тиму заменици јавних тужилаца. Главни тужилац Касационог суда, иако је први тужилац у Француској, није надређен главном тужиоцу, јер се Касациони суд бави само питањима закона, не и чињеничним стањем, али је зато председник Високог савета правосуђа - одељења задуженог за професионалну одговорност тужилаца.

Све чланове тужилаштва именује председник Републике и министар правде, уз саветодавно мишљење Високог савета правосуђа. За разлику од поступка приликом избора судија, када је у питању избор тужилаца, мишљење Високог савета правосуђа не обавезује извршну власт.

Независност тужилаца је ограничена овом хијерархијском везом. Може им се дати писано наређење да гоне некога и да морају спровести *circulaires* министра (писма кривичне стратегије и приоритета Владе).

Одељење се, такође, посматра као недељиво, што значи да сваки члан тужилаштва представља целину, а сви су заменииви.

У случају мањих прекршаја, поступак води шеф полиције под контролом и влашћу јавног тужиоца.

Али тужиоци су и даље независни од извршне власти тако да им се не може казати како да процесуирају нити им се може дати наређење да не гоне. Иако морају да поштују писано наређење (које мора бити ста-

вљено у кривични досије), они имају потпуну слободу говора када се појављују на суду током главног претреса.

Одабир кадрова

Као део „*magistrature*” француски тужиоци и судије морају да прођу почетну обуку коју организује Национална школа правосуђа (*Ecole nationale de la magistrature*) у Бордоу, у трајању од тридесет један месец: двадесет четири месеца опште теоретске и практичне обуке, а затим седам месеци (један теоретске и шест практичне обуке) специјализоване обуке о тужилаштву уколико је то прва позиција коју ће заузети на крају почетне обуке.

Да би били у могућности да прате почетну обуку, кандидати морају да положе пријемни испит (писмено и усмено). Сваке године се за полагање пријави око три хиљаде дипломираних правника, од којих ће хиљаду двадесет положити испит. Такође, постоји посебан пријемни испит за службенике који имају најмање пет или десет година радног искуства за тридесет до четрдесет позиција. Међу хиљаду педесет „*auditeurs de Justice*” (име приправника судија и тужиоца у Националној школи правосуђа) отприлике трећина ће постати тужиоци на крају почетне обуке након заклетве коју полаже сваки *магистрат* на почетку своје каријере. Они се заклинају да ће се увек понашати достојанствено и одано и да ће чувати тајну доношења одлуке.

Обука

Када једном преузме дужност, сваки тужилац има право на континуирану обуку од пет дана годишње, у неким случајевима и више уколико је то

потребно (након постављања у посебно одељење, итд). Та континуирана обука је један од елемената који се узима у обзир приликом евалуације *магистрата*: сваке две године јавни тужилац разговара са сваким од својих заменика и предлаже писмену евалуацију његовог рада главном тужиоцу. Ова евалуација се заснива на општој професионалној способности (да се одлучује, да се саслуша и да се иницира), правосудној и техничкој способности (правосудном знању, писменом и усменом изражавању, могућности да се анализира и направи синтеза ситуације или предмета), способности да се организује и води активност или тим и професионалној посвећености (доступности, ефикасности, унапређеног знања, односу са колегама, службеницима и другим установама, способности да се представља установа).

Интегритет и достојанство се овде не спомињу, будући да они нису ставка евалуације, већ професионалне одговорности. Сваке године воде се поступци против два до пет тужилаца пред Високим саветом правосуђа због лошег владања.

Потреба да се унапреди ефикасност француског правосуђа је захтевала ревизију мреже судова и неколико малих судова биће укинута у периоду од 2009. до 2010. године. То неће смањити број тужилаца (нити ће смањити број судија), јер ће бити поново постављени у другим судовима. Модалитети ових поновних постављења су разрађени, тако да би се сачували појединачни избори што је више могуће, а њихове последице ће бити ослабљене чињеницом да се сваки француски магистрат пријављује за промену професије и локације неколико пута током своје каријере.

Стефан Тибо

КАРТЕЛИ СУ РАК РАНА ТРЖИШНЕ ЕКОНОМИЈЕ

За заштиту конкуренције коју обично називамо “тржишна утакмица” нису довољна очекивања да ће конкуренти ући у фер-борбу, потребне су санкције, и то ригорозне.

Право конкуренције за разлику од многих других грана права нема дугу историју, али због свог изузетног економског значаја добија све већу тежину у свим модерним земљама.

Подразумева се да законодавни оквир и институционални капацитети представљају основ за ефикасну имплементацију, а да би се до тога дошло потребан је и национални консензус, који у великој мери зависи од свести да су политика и право конкуренције потребни као један од темеља ефикасне и иновативне економије.

Имплементација правила конкуренције се у већини земаља у стању развоја и трансформише, а сваки, правни систем покушава да у највећој могућој мери усклади и употреби искуства своје јуриспруденције и искуства других који су у фази

До сада наведено односи се на читав сет правила конкуренције, на материјалне и процесне одредбе и на санкције.

Лек против картела

У већини система предвиђене су санкције у облику новчаних казни и то, по правилу, до 10 одсто годишњег промета, а у неким системима (поготову англосаксонског типа или под његовим јаким утицајем), изричу се казне у висини троструког профита коју је правно лице остварило повредом права конкуренције. Зато не чуди, ако казне износе више стотина милиона евра, а у појединим случајевима (на пример, у познатом витаминском картелу), кумулативно изречене казне у више јурисдикција прешле су две милијарде долара.

У неким системима постоји

(или) новчане казне и (или) кривичне санкције за одговорна лица. Висина новчаних казни, повреда права конкуренције, које могу представљати и кривично дело, показују нам, колико је конкуренција значајна за делотворну тржишну економију; увођење нових института (на пример, Leniency програм који представља могућност пуног или делимичног имунитета од санкција у случају активне сарадње са органима, надлежним за заштиту конкуренције) показује нам да откривање картела није ни мало лако и да треба искористити сва средства за ефикасну борбу против картела.

Није грешка кад су изричито напоменути картели. Поред картела злоупотребе доминантног положаја представљају другу “класичну” повреду права конкуренције, док у појединим земљама касно подношење захтева за одобрење концентрације (а поготову пропуштање такве обавезе), такође, представља повреду, за коју се, по правилу изриче новчана казна, с тим да борба против картела представља апсолутни при-

Поред картела, злоупотребе доминантног положаја представљају другу “класичну” повреду права конкуренције, док у појединим земљама касно подношење захтева за одобрење концентрације (а поготову пропуштање такве обавезе) такође представља повреду, за коју се (по правилу) изриче новчана казна, с тим да борба против картела представља апсолутни приоритет.

ефикасне примене права конкуренције корак испред.

и санкцијски дуализам, што значи да се могу изрећи и

оритет. Има случајева (на пример Microsoft) у којима су изречене ригорозне казне и за злоупотребу доминантног положаја, али такве казне се, по правилу, изричу за картеле, а већ поменути имунитетни (Leniency) програм односи се искључиво на картеле. Картели су рак тржишне економије и за тако опасне болести потребни су најјачи лекови, па због тога не чуди да, по правилу, постоје ригорозне казне, понегде санкцијски дуализам, а у најразвијенијим друштвима и морална осуда јавности.

Поставља се питање шта је погодније – новчана казна или затвор као облик кривичне санкције?

Новчана казна је у широкој примени и горњи лимит од 10% представља пропорционалност између санкције и противправно оствареног профита; основна корист је по правилу новчана, а исто важи и за штету, која је нанета трећим лицима – потрошачи плаћају вишу цену, а конкуренти не остварују своју делатност у таквој мери, у каквој би могли уколико не би било картела, па им је самим тим нанета привредна штета. У нама блиском систему у Европској унији установљава се одговорност правног лица, а не лична одговорност оних особа које представљају одговорна лица правног лица.

У случајевима када је због

сарадње у картелу неком правном лицу изречена ригорозна казна, лична одговорност је у многим правним системима препуштена тзв. корпорацијским правилима, па не чуди да су се у многим великим предузећима почела примењивати посебна интерна правила која имају за циљ коректно наступање на тржишту, избегавање повреда конкуренције и установљавања субјективне одговорности.

Дуализам

У одређеним земљама постоји санкцијски дуализам. Поред земаља насталих из некадашње СФРЈ, треба споменути и Шведску, па у

ОСВРТ НА ОДРЕДБЕ ЧЛАНА 232. КРИВИЧНОГ ЗАКОНА

Одредба постојећег члана 232. Кривичног закона РС (*Злоупотреба монополистичког положаја*) гласи :

Одговорно лице у предузећу или у другом субјекту привредног пословања које има својство правног лица или предузетник који злоупотребом монополистичког или доминантног положаја на тржишту или закључењем монополистичког споразума изазове поремећај на тржишту или тај субјект доведе у повлашћен положај у односу на друге, тако да оствари имовинску корист за тај субјект или за други субјект или нанесе штету другим субјектима привредног пословања, потрошачима или корисницима услуга, казниће се затвором до три године.

Из текста произилази, да се за злоупотребу доминантног положаја може изрећи казна затвора до три године за одговорно лице, што је ригорозна (али, ипак логична) санкција, без обзира што не постоји прецизнија квантификација користи или штете, па се ту појављају бројна отворена питања, која могу бити предмет неке детаљније анализе. Оно што у поменутом члану представља нарочите проблеме је институт монополистичког споразума, који се може разумети на више начина.

Не доводи сваки картел до монопола, па је тиме појам „монополистички споразум“ нереалан, поготову зато што се у истом члану налази и појам „доминантан“ који је много

реалнији с обзиром на то да је само у изузетно ретким случајевима могуће наћи монополе; доминантан положај који иначе није забрањен пер се је уобичајенији. Није ни речено да картел доводи до доминантног положаја, па би било због веће правне сигурности и предвидљивости (ако је уз ригорозне санкције у Закону о заштити конкуренције уопште потребно задржати овакву одредбу у Кривичном законнику) потребно прецизирати да кривичну одговорност, поред потенцијалне злоупотребе доминантног положаја, представља сарадња у картелу. Наиме, картел се може појавити у различитим облицима, а не само као споразум.

Оно што представља још већу

одређеној мери и Немачку.

У појединим земљама, на пример, Ирске, Естонији за одређене картеле предвиђена је искључиво кривична одговорност.

Прописивање кривичне одговорности за повреде конкуренције (за картеле и злоупотребе доминантног положаја) отвара одређена питања, на која није увек лако наћи одговоре.

Кривична одговорност представља посебан облик личне одговорности који се код повреда конкуренције у одређеној мери коси са логиком пропорционалности између противправности, користи на бази таквог противправног деловања и санкције.

Без обзира на потенцијал-

но ненормално висока при- мања одговорног лица, можда и на удео у профиту и слично, главни добитник је предузеће које не подлеже санкцији, а санкцији (и то кривичној) подлеже одговорно лице.

Различити стандарди

Пошто картели већ одавно не знају за границе, већина модерних картела се данас открива не само на основу већ поменутог имунитетног програма, него и на основу сарадње сродних институција у различитим јурисдикцијама. Различити стандарди а код прописаних кривичних дела доказни стандарди, као и стандарди заштите потн-

цијалног оптуженика веома су високи и могу представљати озбиљну препреку за ефикасну сарадњу, а тиме и систем учинити неефикасним. То се нарочито односи на размену података у оквиру мреже (у Европској унији у оквиру European Competition Network), основане са намером да се борба против картела што више појача.

Код дуализма посебан проблем могу представљати и различити рокови застаривања. Пошто су рокови застаривања за прекршаје, по правилу, веома кратки, а иста радња може бити квалификована и као кривично дело и као прекршај, може се десити да поступак у вези са доказивањем потенцијалног прекршаја мирује у време вођења поступка доказивања потенцијалног кривичног дела. Хипотетички, то значи, да у случају када се кривични поступак (због високих доказних стандарда, на пример, доказивање штете у вези са чланом 232. КЗ РС) обустави, прекршајни поступак због застаривања није више могућ, иако би се због нижих доказних стандарда у прекршајном поступку могла изрећи санкција за прекршај.

Посебан проблем код кривичних санкција може представљати употреба имунитетног програма, будући да је програм ефикасан уколико читав поступак тече пред једним органом.

Андреј Плахутник,
вођа пројекта Програм техничке помоћи Комисији за заштиту конкуренције

РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

опасност, а поготову изузетну правну несигурност је могућност да се одредба разуме у следећем смислу :

...закључивањем монополистичког споразума...тај субјекат доведе у повлашћен положај у односу на друге, тако да оствари имовинску корист за тај субјекат...

То би могло значити да се и за концентрације које доводе до доминантног положаја може изрећи казна затвора. Потребно је напоменути да су концентрације сасвим легалан и легитиман облик слободне предузетничке иницијативе и да правила конкуренције (у РС Закон о заштити конкуренције) забрањују само оне концентрације којима се битно спречава, ограничава или нарушава кон-

куренија. Имовинска корист за субјекат је циљ предузетничке иницијативе, јер предузетници улазе у посао са циљем осваривања профита, па због тога делимично извучена дикција члана 232. КЗ РС представља озбиљан проблем.

Оваква дикција члана 232. Кривичног законика је због већ поменутих примедби веома критична и требало би размислити да ли је уз постојеће оправдано ригорозне казне у закону о заштити конкуренције потребно задржати институте кривичног дела за повреде конкуренције. Ако је то потребно, онда је због правне сигурности потребна сасвим нова дефиниција која би дозвољавала ефикасну примену.

Бруно Векарић: Представници медија и органа СРПСКО ТУЖИЛАШТВО

Тачка на којој медији и тужилаштво долазе у „конфликт” јесте потреба „седме силе“ да сазна и немогућност органа гоњења тужилаштва да из оправданих или неоправданих разлога саопшти, презентира или покаже оно што новинари желе.

Демократизација Србије после политичких промена 2000. године неминовно је била изазов за демократизацију правосуђа. Неопходно је било успоставити матрицу за процес објективног извештавања о правосудним темама, како би се оно унапредило и ускладило са европским вредностима, правилима и праксом.

Одређени резултати су постигнути у демократском отварању правосуђа у Србији према јавности, нарочито тужилаштва, након 2000. године отворили су низ теоретских и практичних питања. Сва та питања је потребно размотрити како би се ојачали односи конструктивне сарадње медија и тужилаштва и повећало поверење грађана у ове значајне друштвене актере.

Помоћ новинарима

Унапређивање партнерства између медија и тужилаштва има јасан циљ: да помогне и представницима „седме силе” и посленицима у правосуђу да пронађу праву меру у извештавању о свим, па и најделикатнијим

правосудним случајевима. С једне стране, то ће задовољити право да јавност буде објективно, исцрпно и благовремено информисана. С друге стране помоћи ће професионалним актерима у вођењу кривичног поступка

Добра комуникација између државе (државних органа) и представника медија је основа на којој би тужилаштва требало да граде своје релације са представницима медија. Историја информисања друштва о појавама које су за њега битне у великој мери представља и историју његове демократизације, трансформације државе из инструмента за владање поданицима у државу у служби грађана, која штити њихова основна права и интересе.

као и њиховој тежњи да не буду ометани у намери да се сваки кривични деликт законито процесуира и адекватно санкционише.

Помоћ и подршка новина-

рима који се баве правосудном тематиком неопходна је како би се боље снашли у често компликованој правничкој проблематици и терминологији. Све је већи број професионалаца задужених за *public relations* у тужилаштвима у циљу разумевања специфичности медија као огледала јавности.

Добра комуникација између државе (државних органа) и представника медија је основа на којој би тужилаштва требало да граде своје релације са представницима медија. Историја информисања друштва о појавама које су за њега битне у великој мери представља и историју његове демократизације, трансформације државе из инструмента за владање поданицима у државу у служби грађана која штити њихова основна права и интересе. Функционисање правне државе и задовољење правде у најширем смислу речи основни су принципи демократије, слободе и неопходан елемент егзистенције модерног друштва. Основно право грађанина је да зна и у демократском друштву ово право несумњиво постаје стандард а доступност, от-

гођења су партнери у процесу информисања

У ОГЛЕДАЛУ ЈАВНОСТИ

Бруно Векарић са новинарима у Дубровнику

вореност и јавност институција постају мерило његове демократичности.

Транзициона јавност

Коначно, крајњи актер је јавност као корисник информација о раду тужилаштва које преносе медији. Јавност као скуп појединаца који деле неки заједнички интерес, формира ставове и оцењује рад државних органа на основу информација и личних искустава у интеракцији са њима. Заједнички интерес свих актера у овом процесу јесте афирмација основног права сваког грађанина да

добije истиниту, тачну и правовремену информацију, којом се јачају темељи правне државе и доброг рада правосуђа као виталне гране власти.

Нарочито је важан однос медија и правосуђа са аспекта транзиционе правде, када је друштво осетљиво, на прелазу из ауторитарног ка демократском систему. Како су неизоставни део процеса транзиционе правде суђења за кривична дела почињена у прошлости, управо од главних актера ауторитарних режима, прецизна и транспарентна информација о спровођењу правде може да

постане значајан катализаор ка демократском напредовању друштва.

Такав преокрет су у правосуђу Србије донели процеси који су се водили за случајеве убиства Ивана Стамболића и покушај атентата на Вука Драшковића, затим за убиство премијера др Зорана Ђинђића, као и сви процеси који се воде за ратне злочине.

Схватајући деликатност и специфичност тема којима се баве, специјализована тужилаштва први пут спроводе активну стратегију у комуникацији са медијима.

Реакција медија на појаву

портпарола била је изузетно позитивна. Врхунац промоције правосудних органа у Србији, захваљујући раду Тужилаштва за ратне злочине, Већа за ратне злочине Окружног суда у Београду, Специјалног тужилаштва и Посебног одељења за организовани криминал Окружног суда у Београду, био је случај „Шкорпиони“, када је јавно приказана егзекуција шест муслиманских младића у Трнову, односно пресуда за убиство премијера Зорана Ђинђића који су били прва,

је управо захваљујући раду ових институција први пут на позитиван начин приказана као савремена правна држава која је кренула у обрачун са мрачним сегментима сопствене прошлости.

Публициста Велимир Ђургус Казимир у тексту “Злочин и јавност”, у часопису “Правда у транзицији – суочавања” из октобра 2005. године примећује да “Откад постоји цивилизација, постоје и злочини.” Свест о злочинима увек зависи од гласа и сазнања о њима.

мирање јавности и јавног мњења. Говоримо, најзад о улози медија у стварању слике света и друштвене атмосфере у Србији”, прецизирао је Велимир Ђургус Казимир.

На основу досадашњег прегледа и анализе утицаја медијског извештавања на токове транзиционе правде за време ратова на Балкану током деведесетих и у годинама које су уследиле, Марија Шајкаш у дискусионој студији за Међународни центар за транзициону правду (август 2007.), примећује

Стално у контакту са представницима „седме силе”

односно друга вест у најгледанијим светским медијима као што је, на пример, ВВС. Тако је први пут у историји српског и југословенског правосуђа један од правосудних предмета толико заокупио светску јавност. Извештаји реномираних медија били су позитивни а Србија

Тамо где нема гласа да се злочин уопште догодио као да не постоји ни сам злочин”, наводи аутор. Он говори “о гласу” као темељу сваке слободе и правде који није слепи пратилац актуелне власти и устоличене институционалне моћи. “Говоримо о гласу који директно утиче на фор-

да је већина медија бивше Југославије у транзиционој фази и да су неке од препрека са којима се новинари суочавају учестала таблоидизација, несамосталност и недостатак подршке публике. Редовна појава широм региона је да новинари нису у могућности да се баве тема-

ма које се тичу транзиционе правде јер, генерално говорећи, такве теме обично "не продају новину".

Јавни интерес

У првом плану је, дакле, јавни интерес. Закључујемо да управо и једни и други имају заједнички интерес, а то је партнерство у процесу информисања јавности.

Основа слободе информисања јесте уставно право јавности да зна шта се дешава у функционисању државе, система и да сазна више о раду тужилаштва која су његов саставни део. Ово право је, свакако, вишеслојно. Наиме, у односу на право јавности да зна или да сазна што више, право тужилаштва је да информисањем јавности не угрози поступак (истрагу, пре свега, али и друга права учесника у поступку), као и медија – посредника између институција и јавности да објави и презентира исцрпну информацију уз сопствени коментар, став или мишљење. Дакле, тачка на којој ова два актера долазе у конфликт јесте потреба медија да сазна, јавности да зна и немогућност тужилаштва да саопшти, (из оправданих или неоправданих разлога) презентира или покаже оно што медији желе.

Заједничка особина медија и тужилаштва (у зависности од система) јесте да су у највећој мери независни по својој вокацији (бар би тако требало да буде). Међутим, познато је да су оба актера често подложна утицајима

других грана власти, пре свега извршне. Што је степен самосталности и независности виши, односно утицај различитих грана власти мањи, амбијент у коме функционисање медији и тужилаштво је повољнији, а процес демократизације друштва израженији. Нарочито је, у том смислу важно указати на суштинску „линију” која раздваја професионализам и дилетантизам, односно доброг и мање доброг портпарола, или новинара.

Један од најзначајнијих momenata је, свакако, оснивање Удружења тужилаца Србије 2001. године, које износи струковне, еснафске ставове и започиње комуникацију са јавношћу о темама битних за рад тужилаштва.

Значајне су и реформске промене у систему правосуђа и увођење Високог правосудног савета у правосудни систем, чиме тужилаштво добија свој интегритет приликом избора носилаца тужилачких али и правосудних функција, што је за медије који то прате веома интересно.

Посебни закони

Следећи велики корак ка стварању правне, али и комуникативне државе у сегменту правосуђа јесте доношење посебних закона који се односе на организовани криминал и ратне злочине, па и медијских закона и кодекса. Ови захвати посредно су обележили и направили преокрет у односу између тужилаштва и медија. Нас-

тала су специјализована тужилаштва за организовани криминал и ратне злочине која уводе значајне новине у раду са новинарима и јавношћу.

С друге стране, профилисање новинара који, најчешће путем истраживачког новинарства, прате судске процесе поставило је нове захтеве пред правосудни систем. Није више рекост да та два наизглед одвојена стуба друштва, медији и правосуђе, делују заједно, управо да би јавност била суочена са истином и задовољила потребу за правдом.

Тужилац за ратне злочине Републике Србије Владимир Вукчевић у уводној речи за "Монографију Тужилаштва за ратне злочине" (децембар 2008.) не цитира случајно Марка Осиела, који каже да су велика суђења „дидактички споменици“, усмерена да у друштвима опишу варварство, да подсети друштва на темељне норме и да учине познатим нови домаћи и међународни поредак. Према мишљењу Осиела, важност пресуде је више секундарна, имајући у виду ужас почињених злочина ниједна казна не може да буде одговарајућа за ту трагедију. Велика суђења су значајна само ако су ефикасна са образовне тачке гледишта – правда не само да мора да буде спроведена, већ мора да се види како се спроводи.

Аутор је бивши саветник Тужиоца за ратне злочине Републике Србије и шеф Службе за односе са јавношћу

РАЗМЕНА ИСКУСТАВА

Организовање округлих столова и конференција на теме од изузетног значаја за нашу организацију, израда критеријума за први избор и вредновање рада носилаца тужилачких функција, као и почетак реализације више пројеката обележиле су активности Удружења од промоције 9. броја „Тужилачке речи“ до сада.

• У септембру 2008. завршена је израда „Јавнотужилачког приручника“, који је почетком октобра исте године промовисан на конференцији у Медија центру. О значају ове публикације говорили су др Горан Илић, Isabeau Vilandre, директор Канадског пројекта за реформу правосудја у Србији који је и финансирао израду приручника, Јасмина Киурски, заменица републичког тужиоца и Драгана Лукић, специјална саветница министра правде. О „Јавнотужилачком приручнику“ говорили су професор др Станко Бејатовић, декан Правног факултета у Крагујевцу, професор др Милан Шкулић и мр Јасмина Киурски, члан УО Удружења. „Јавнотужилачки приручник“ послат је свим одељењима Удружења.

Сарадња тужилаштва и полиције

• У Новом Саду је 25. септембра одржан последњи у низу округлих столова, на тему „Сарадња тужилаштва и полиције“ у оквиру пројекта „Подршка канцеларији Удружења“ који подржава Амбасада Краљевине Холандије у Београду. Као резултат тог пројекта издата је публикација „Јавно тужилаштво, полиција, кривични суд и сузбијање криминалитета“. Конференција на којој је пред-

стављена поменута публикација одржана је октобра 2008. године у Медија центру у Београду. Том приликом затворен је пројекат „Подршка канцеларији Удружења“, а о публикацији су говорили амбасадор Холандије у Београду господин Ron J. P. M Van Dartel, мр Јасмина Киурски, заменица републичког јавног тужиоца, Драгана Лукић, саветница министра правде, Александар Милосављевић, председник Извршног савета Удружења. О раду на пројекту и резултатима истраживања говорили су професор Правног факултета у Нишу др Војислав Ђурђић и декан правног факултета у Крагујевцу др Станко Бејатовић. Холандски амбасадор је рекао да је задовољан резултатима пројекта и обећао да ће Амбасада Краљевине Холандије подржати другу фазу истоименог пројекта

• Седница Управног одбора Удружења на којој су донети закључци о нацртима правосудних закона који се односе на тужиоце (Закон о јавном тужилаштву, Закон о Државном већу тужилаца и Закон о седиштима судова и тужилаштва) одржана је 17. октобра 2008. године у Ечкој.

• У периоду од октобра до децембра, Одбор за коришћење средстава солидарности два

пута је прихватио захтеве колега за пружање помоћи из средстава солидарности, у износу од по 100.000 динара.

Европске интеграције

• У оквиру пројекта „Ширење идеја европских интеграција међу тужиоцима“, на коме наше Удружење сарађује са Топличким центром за људска права из Прокупља одржано је до сада 19 округлих столова широм Србије: Београду, Бањи Ковиљачи, Панчеву, Ваљеву, Ариљу, Зајечару, Смедереву, Суботици, Јагодини, Чачку, Новом Саду, Крушевцу, Новом Пазару, Врању, Лесковцу и Прокупљу. До краја пројекта остало је да се реализује још 16 округлих столова предвиђених пројектом. Пројекат „Ширење идеја европских интеграција међу тужиоцима“ подржава Делегација европске комисије.

• Конференција на тему „Критеријуми вредновања рада јавних тужилаца“ на којој су представљени резултати рада радне групе, одржана је 18. новембра у хотелу „Континентал“ у Београду. О искуствима у својим земаљама говорили су Весна Меденица, председница Врховног суда Црне Горе, Драган Новосел, заменик главног државног тужиоца Републике Хрватске. Уводне речи дали су

НА ДИВЧИБАРАМА

Снежана Маловић, министарка правде Републике Србије, Ruth Van Rhijn, шеф правног одељења мисије OSCE у Србији, Владимир Вукчевић, тужилац за ратне злочине и Миљко Радисављевић, тужилац за организовани криминал. Конференцију је отворио др Горан Илић, председник УО Удружења, модератор је био Бруно Векарић, портпарол Тужилаштва за ратне злочине.

Вредновање рада

- Радна група израдила је коначан текст нацрта Правилника о критеријумима и мерилима вредновања рада тужила-

ца и доставила га Министарству правде и Високом савету правосуђа. Подршку изради нацрта правилника пружила је Мисија OSCE у Србији. Иста радна група приступила је изради нацрта Правилника о критеријумима за први избор (радни назив правилника) коју подржава Канадски пројекат за реформу правосуђа и ЕСО пројекат.

- Формиране су две радне групе Удружења које су радиле измене и допуне Етичког кодекса и Правилник о дисциплинској одговорности тужилаца. Радне групе чинили су представници Републичког јавног тужилаштва и представници

Удружења. Нацрти су послати свим одељењима ради добијања коментара. Израду два наведена нацрта подржава Америчко удружење правника (ABA CEELI).

„Тужилачки дани“

- Стручни скуп, под називом „Тужилачки дани“ замишљен као традиционално окупљање тужилаца ради размене искустава, одржан је од 20. до 22. фебруара на Дивчибарама. Тема овог саветовања била је „Будућност кривичног поступка у Србији и Јавно тужилаштво“. Подршку за одржавање „овог скупа“ пружили су Канадски пројекат за реформу право-

Договор у Удружењу о реализацији друге фазе пројекта „Подршка канцеларији Удружења“

сућа у Србији, Канцеларија OSCE у Београду, АВА СЕЕЛ. Зборник радова са скупа „Тужилачких дана“, биће објављен током марта.

- У сарадњи са Српским удружењем за кривичноправну теорију и праксу, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије одржаће округле столове на тему „Опортунитет кривичног гоњења као инструмент кривичног поступка и изрицања алтернативних кривичних санкција“.

- Започела је реализација друге фазе пројекта „Подршка канцеларији Удружења“ који је подржала Амбасада Краљевине Холандије у Београду. У оквиру пројекта планирана су два истраживања: једно је посвећено унапређењу кривичног поступка а друго односу тужилаца према малолетници-

ма. Такође, у оквиру пројекта планирано је да се и одржи 10 округлих столова посвећених унапређењу сарадње тужилаштва и полиције.

- У протеклом периоду Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, сарађујући са Америчком амбасадом у Београду, обезбедило је одређени број рачунара за потребе рада и бољег функционисања неколико тужилаштва у Србији.

Припрема брошуре

- У сарадњи са Канцеларијом OSCE у Београду, Удружење тужилаца Србије припремило је Брошуру о свом раду која за основни циљ има промоцију Удружења.

- „Однос тужилаштва према жртви“ је још један од пројеката који подржава Канадски

пројекат за реформу правосућа у Србији. Као резултат тог пројекта биће објављена публикација групе аутора. Планирано је и одржавање округлих столова.

- Поводом исписивања графита на кући Зорина Зоговића, окружног јавног тужиоца у Зајечару, председника Скупштине Удружења јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Удружење је 5. фебруара издало саопштење за јавност у коме најоштрије осуђује сваки облик изражавања верске, националне и сваке друге нетрпељивости.

- У плану је и пројекат, под називом „Јачање капацитета за борбу против високо технолошког криминала“, који ће подржати Шпанска агенција за међународну сарадњу.

**Мирјана Живановић
Вања Мракић**

Канцеларија Удружења: Вања Мракић, Мирјана Живановић и Никола Микашиновић

Издавач: Удружење јавних тужилаца и заменика јавних
тужилаца Србије, Грачаничка 18, Београд

Главни уредник: Вељко Ракић

Заменик главног уредника: мр Марина Матић

Редакција: Александар Милосављевић, заменик окружног
јавног тужиоца у Београду, Небојша Живковић, заменик
трећег општинског јавног тужиоца у Београду и Радован

Лазић, општински јавни тужилац у Бачкој Тополи

Стручни консултант: Момир Илић

Лектор: Јелена Ракић-Каменица

Штампа: „Цицero” д.о.о.

Адреса редакције: Грачаничка 18, Београд, тел/факс: 011/
3031-909,

www.uts.org.yu; udruzenjetuzilacacrbije@gmail.com

Тираж: 600 примерака

Бесплатан примерак

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

343.163 (497.11)

ТУЖИЛАЧКА реч: гласник Удружења јавних
тужилаца и заменика јавних тужилаца
Србије / главни уредник Вељко Ракић. -
[2004, бр. 1] - . - Београд (Грачаничка
18) : Удружење јавних тужилаца и заменика
јавних тужилаца Србије, [2004]- (Београд :
Цицero). - 29 cm

Тромесечно
ISSN 1452-8843 = Тужилачка реч
COBISS.SR-ID 140096012

Тужилачка реч

Садржај

број 10-11

Реч главног уредника	1
Слободан Хомен: Тужилаштво је дуго гурано у запећак	2
Бранислава Вучковић: Кривични поступак ставља оштећене у други план	5
Мр Марина Матић: Европски суд правде и национални судови	8
Професор др Милан Шкулић: Судска, тужилачка, или страначка истрага?	12
Др Јован Ђирић: Адвокати и тужилачка истрага	19
Андреј Берзин: Кривични поступак - изазов за тужилаштво	22
Владан Драшковић: Нови инструмент за обрачун с мафијом	26
Предраг Ђетковић: Да ли постоји кривично дело крађе у саизвршилаштву?	24
Мр Марио Рељановић: Четири степена тајности	33
Аиварс Остапко: Тужиоци присуствују и седницама владе	36
Стефан Тибо: Руковођење истрагом	39
Андреј Плахутник: Картели су рак рана тржишне економије	41
Бруно Векарић: Српско тужилаштво у огледалу јавности	44
Мирјана Живановић - Вања Мракић: Извештај о активностима Удружења	48

FOND ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
FUND FOR AN OPEN SOCIETY, SERBIA